తాలుకుట్టనము

వేలూరి శివరామశాస్త్రి

శతావధానిచే

రచియింపఁబడి

చంద్రికా ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపింపఁబడియె.

1913.

As. 4

CSRao
18 · Nov · 17

తొలిపలుకు

క॥ "కాకేమి తన్నుఁ దిట్టెను
గోకిల తన్నేమి ధనము కోకొమ్మనెనే
లోకము పగయగుఁ బరుసని
వాకునఁ జుట్టమగు మధుర వాక్యము వలనన్"॥

అని సంకుసాల నరసింహకవి వచించిన దెంతయు ననుభవము. "గన్నవరమున వేలూరి శివరామశాస్త్రి నిబరాభవము చేసితిమని యేమేమో వేదప్రల్లదముల స్వకరపల్లవములతో వ్రాసినవాన కొప్పరపుసోదరుల గ్రామ్యసంభాషణకంటె మా వెంకటరామకృష్ణకవుల యప్రసక్తప్రసంగములే సుప్రశస్తములు. ఏమందురా! కనుకలిమాత్రఁ గొప్పరపుసోదరులు నాకుఁ బరాజయము చేసిరి. శ్రీ వెంకటరామకృష్ణకవులో వినుకలిమాత్ర నేనాస్త్రానుగ నిపట్టిరి. గ్రామ్యనాగరవిభవములకీమాత్రము భేదముండుటబ్బురము కాదు. ఔరా! యనాత్మజ్ఞత! శివరామశాస్త్రి యనఁగా బిడాలోపాఖ్యానకర్తయే నా "యనియందలి రహస్యమును దాముగుర్తించినటులు చెప్పించియు నన్ను దూషించుట మిగుల నసహ్యము కద. కానిండు. ఈ గోసపుగాలి యెంతవఱకు వీవవలెనో. వీరియట్టహాసమునఁ గొన్ని పంక్తులకే నేను ప్రత్యుత్తరమీవలసినను, విద్యావిషయముగుట మిగిలినదియు నప్రసక్తము కాదు. తొలుదొల్త నాకు మిగుల సంబంధించిన విషయమును, నటుపై శేషమును నచ్చొత్తింపఁబడినవి. అట్టహాసాంతర్గతమగు పత్రికాప్రహసనము కట్టిన గడ్డయగుటచే నిందుఁ జేర్పఁబడలేదు. సహృదయులు క్రమముగ విచారింతురు గాక.

సహనావవతు ।
సహనౌ భునక్తు
సహవీర్యంకరవావహై ।
తేజస్వినావధీతమస్తు
మావిద్విషావహై

వేలూరి శివరామశాస్త్రి
శతావధాని.

కవితాపత్రికవారికొక హెచ్చరిక.

అయ్యా,

మీయాధిపత్యముపై వెలువడుచున్న కవిత చాలదినములనుండి లోపపుఁబ్రసంగములు తఱచుగఁజేయుచున్నది. కావున విద్యావంశముంబట్టి సోదరులగు మిమ్మును దానినిమందలింపుఁడని హెచ్చరించుచున్నాఁడను. ఆలోపపుఁవ్రాఁతలను గొన్నిటినిజూపినంగాని మీరువిశ్వసింపరని తలఁచెదను.

కృష్ణ॥ (నవ్వుచు) ఈశివరామశాస్త్రిగారేమైన నవధానము చేయఁగలవారా? యేమి

ఆంధ్రకేసరి॥ చెల్లెలా? దేశమాత? కృష్ణతో నేదియో మాటలాడుచున్నావు? శివరామశాస్త్రిగారి యవధానముసంగతియా?

కృష్ణ॥ కేసరీ? ఈసంగతి పొరపాటని చెప్పితివఁట! కాదా?,

ఆంధ్రకేసరి॥ (నవ్వుచు) అదిగాదమ్మా ఆయనపేరు శివరామశాస్త్రియనుటకు ~~బదులు~~ శివరాముఁడనుట పొరపాటని చెప్పితిని గాని తక్కినవిషయమునుగుఱించి నేనేమియు నసత్యమాడలేదు.

దేశమాత॥ ఇప్పుడుతిరుపతి వెంకటకవులు తమపుస్తకముల జాబితాలోఁగలిపి ప్రకటించి యమ్ముకొనుచున్న యవధానమదియేనాయేమిటి?

దేశమాత॥ ఔను, అదియే, మొదటనుండియుఁబాపమువారు దానివిషయమై చాలశ్రమపుచ్చుకున్నారు.

కృష్ణ॥ సరే తెలిసినదిలే, శివరామశాస్త్రిగారనఁగా బిడాలోపాఖ్యానకర్తయేనా?

ఆంధ్రకేసరి॥ (పరిహసించుచు) ఆఁ, ఆఁఆయనయే, (చెవిలో) ఇట్టులిట్టులు

(విరోధికృన్నామసం॥ వైశాఖమాసము 3 సంచికకవితలోని యట్టహాసమునుండి)

అయ్యా ఈప్రసంగములోఁ బ్రధానముగా విమర్శింపఁదగిన విషయములునిల్పి యప్రధానములనువినుఁడు. పరీధావినామసంవత్సరపుఁ బత్రికను॥ విరోధికృత్సం॥ అనివ్రాసి ప్రకటించుటచే మీప్రమాదరాహిత్యము వెల్లడియగుటయేకాక మీరువిరోధమేదోవిధముగా నెల్లరతోఁ దెచ్చిపెట్టుకొనుటయే వ్రతముగాఁగలవారనియు నాహేతువున నీతబ్బిబ్బుగల్గినదియనియు నూహింపవలసియున్నది. అందులకు నిరపరాధినగునన్నుఁగూర్చిచేసిన పిచ్చిప్రసంగము సాక్ష్యమిచ్చుచున్నది, పా

రపాటను కొందమన్న మీరీపరీధావివత్సరపుఁ బత్రికలలో నెన్నిటియందో యిట్లే ప్రకటించికొనియున్నారు. ఇది ప్రమాదమనుకొందము, తిరుపతి వెంకటేశ్వరులు నాయవధానవిషయమై శ్రమపుచ్చుకొనుటనుగూర్చి మీరంతగా విచారించితిరేమి, గురువులు శిష్యులయెడల దయగల్గి వారి శ్రేయమునకు యత్నించుటతప్పా? కృతఘ్నుఁడనైనచో నేనువారు శ్రమపుచ్చుకొనలేదని వ్రాయఁగలుగుదును గాని లేనిచో నెట్లువ్రాయఁగలను, వారివిద్య వారిదయవలన నాయందుఁ బ్రవేశించికదా? నేనాయవధానమును జేయఁగల్గితిని అట్టిచో వారు శ్రమపుచ్చుకొనిరనినఁ దప్పేమి లేదువారే చేసినాకాయశము నిచ్చిరందురా? అట్లేని వారుచేసి మీకును సీయవచ్చునుగా? మిమ్ముఁ గూహానావధానులని జగమేల చెప్పికొనియెడిని అనామకుఁడుకూడ నేదో వ్రాసెనుగాని నన్నుఁ గూహానావధానియని వ్రాయలేదే? వ్రాసినచోఁ జేరుశెట్టియొక్క నింజాపుఁడు- సఖియు నాయనామకుని వ్రాఁతను బ్రకటించికొని పశ్చాత్తాపపడి దిద్దుబాటును బ్రకటించిన కేసరిలోని ప్రకటనకు మీ రేమియర్థమును జెప్పుచుంటిరి| మొగమోస్తుఁడు.

A Correction.

దిద్దుబాటు

గుంటూరు అవధానము.

"గుంటూరు అవధానము" అను పేరట సత్యవాదియను ఉపవిలేఖరి మాకు వ్రాసిన లేఖను వెనుకటిపత్రికలో ప్రచురించియున్నారము. అందు వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారిచే చేయబడిన శతావధానము సరిగా చేయబడలేదని సత్యవాదిగారు వ్రాసెను, ఇది అసత్యముగా లేఖగా మాకుతరువాత తెలియవచ్చినది. మరియు శివరామశాస్త్రిగారిని శివరాముడనియు సత్యవాదిగారు వ్రాసిరి. మేము ఈ పేరు కవిత్వము చెప్పుటయందు తమనమ్రత (Modesty) ను జూపుటకు వహించిన నామమని దలంచి, దిద్దుబాటు చేయకుండ ప్రకటించినారము. వీరినిగూర్చి మేము యెప్పుడును వినియుండకపోవుటచే ఇట్టిపొరపాటు తటస్థించినది.

మరియు సత్యవాదిగారు విద్యాధికులనియు లేఖల వ్రాయుటయందు తమజవాబుదారి గ్రహించినారనియు మేము భావించుచుంటిమి వారి లేఖను ప్రచురము జేసినారము ఇట్టి ఘోర [illegible] చింతిల్లుచున్నారము.

ఇవియే కదా కేసరిలోని పంక్తులు, ఈ పంక్తులకే మీరు ప్రకటించిన [illegible] వ్యాయము నొప్పికొనియెడి దద్దమ్మకూడ జగమునను [illegible]? ఇది తప్పయ కాక వారి జాబుకూడగనుండు.

J Gurunadham, B A.
Editor, Andhrakesari.

Rajahmundry,
Dated 13th October 1911

Sir,

Re-your registered card dated 11th October 1911, You are requested to refer to the 'Andhrakesari' dated 29th September 1911, page 6 column 3, when a 'correction' was published regarding the matter you have written to me about

I am advised to add that nothing more can be done.

M. R. Ry.
R. Hanumaiah Pantulu Garu, B. A.
First Grade Pleader,
Guntur.

I am
Yours faithfully
Gurunadham,
Editor.

పిల్లికనులుమూసికొని

పాలుద్రావిన నితరులు గుర్తింపరనుకొంటిరా? ప్రత్యుతము గాకున్నను మీరు సత్యమునాడుటకుజంకరనుటకిదొక మీవ్రాంత కృష్ణాపత్రికలో మీరుప్రకటించిన గీతవ్యాసము చూచినజాలును ఈవ్రాంతయెంత తెల్విగనున్నదో యీవ్రాంతయునంతే తెల్విగనున్నదని తెలిసికొనుడు. బ్రహ్మశ్రీ జయంతిభగీరథశాస్త్రిలవారివద్ద మీరాలో వెంకట [illegible] శాస్త్రిగారు కొన్ని విశేషములను దెలిసికొనిరేమండి, అంతియకాని [illegible] గ్రంథము మొత్తలి పాఠము చదువలేదేమండి, ఇంతకన్న శాస్త్రిలవారికే కొన్ని సంగతులను బోధింప వారియొద్దకు ప్రవేశించిరనిన యుక్తము గానుండును «పిల్లికనులుమూసికొని» అనుసామెతనుమరల జ్ఞప్తికి దెచ్చికొనుడు ఈకారణముననే బ్రహ్మశ్రీ మానునాపంతుల వెంకట

సుబ్బారావు గారు మిమ్ముఁగూర్చి ప్రకటించియేయున్నారు. (అభినవ) వీరు మీ
కు ముఖ్యబంధువులని నేను వ్రాయుట పునరుక్తము మీతత్త్వము చిన్నప్పటినుం
డియు నెఱిఁగిన యిమ్మహామహుఁడు మీకుఁదగినబిరుదమునిచ్చెనని సంతోషింపవలసి
యున్నది. వెంకటశాస్త్రిలవారికిని మీకును వివాదము గాన వారివద్దఁజదివినదిలేదనుట
కవసరముగల్గినదికాని భగీరథశాస్త్రిలవారికిని మీకును అట్టిదిలవమును లేదే ఆయాధోరణిం
బట్టి ప్రకృతము నన్నుఁగూర్చివ్రాసిన యప్రస్తుతాట్టహాసము పట్టుసగటిదొంగతనపు సా
మెతకుదాహరణమని నొక్కి పలుకక తప్పదు. దానికిఁదథ్యముగా కృష్ణనుండియేమి దేశ
మాతనుండియేమి యితరమునుండియేమివారందుసంగ్రహించిన వ్రాఁతలన్నియు ననామ
కులవి అనఁగాఁ బేరుదాఁచిప్రకటించినవొంగలవి యగుటఁగూడఁ బ్రబలాధారము దర్బా
రునుండికూడ మీ కేవో సంగ్రహించియున్నారు, అయ్యవినాకు సంబంధించినవికావు గా
న విమర్శింపకమిన్నకుంటిని ఈపంక్తులఁగనుఁడు అభినవసరస్వతి॥ (రోషముతో) వారి
విషయమై యిట్టిమాటలు నీవననవలయుఁగాని మఱెవ్వరుననగు........కృష్ణ॥ అభిన
వసరస్వతి మాటలకేమిలే దానికేమేనివ్రాసియిత్తురని వారినట్లూరక పొగడుచుండును॥
ఈప్రసంగమెందులకుఁ జేయవలెను. అభినవసరస్వతి మీకేముపకారముచేసినది, సరస్వ
తినోటనుండి వచ్చినమాటలుగాక అపభ్రంశనామముగల పత్రికలమాటలా మీకుఁబ్ర
మాణము ఇదిగాక కృష్ణ యీప్రసంగముచేసినట్లు వ్రాసితిరిగదా! అందులకుఁబ్రమాణ
మీయఁగలరా! మఱియు నీ మొండిప్రసంగముగూడ శోచ్యస్థితిలో నేయున్న యది దేశ
మాత॥ ఎందులకూరకకలహించెదరు ఆవిషయమై కవియు రాజునగు మంత్రిప్రగడభు
జంగరావు గారి నిష్కృష్టాభిప్రాయమొకటిచాలును॥ ఈవ్రాఁతలో సత్యతత్పరుఁడన్న వి
శేషణము మీరు వేయుమఱచితిరి. అదిగదా ప్రకృతము కావలసియున్నది. ఆయనవ్రాసిన
యప్రసక్తపువ్రాఁతకు దిరుపతి వెంకటేశ్వరులిచ్చిన ప్రత్యుత్తరమునుగూడఁ బ్రకటించి
దానికై శ్రీభుజంగరావుగారికుత్తరముదోఁపక మిన్నకుండిన విధముఁగూడ దేశమాతయి
ట్టిమాట నెట్లుపలుకునో నాకరయరాకున్నది లేదా యాదేశమాతచేమరల నీమాటబలి
కింపఁగలిగితిరేని కొంతయుక్తము, మీరులేశమును సంశయములేక యేదోవ్రాసికొందుర
నుటకుఁబ్రమాణములనేకములుకలవు. "తెలియమే రామకృష్ణులతో విరోధించి శృంగభం
గమున్న భంగియెల్ల" ఈపద్యములెవరో శాఖాఖమానివ్రాసినవ్రాయుఁగాక మీవ్రాసి
నశృంగభంగము నిదివఱకు దెగడినవారేగాని పొగడినవారొక్కరును లేరుగదా ఏవిధ
ముగా నీపద్యములును బ్రకటింపఁగలిగితిరో సెలవొసగుఁడు అభినవసరస్వతిగౌరవమె
ట్టిదో దర్బారుగౌరవమెట్టిదో మీకుఁదెలియకపోవుఁగాక లోకమెఱుఁగుఁగదా? ధర్మ

మునకుఁ గానవతరించిన యభినవసరస్వతికిఁ బ్రచ్ఛన్న నామకులగు దొంగల వ్రాఁతలు బయటఁ బెట్టి యథార్థమును నివేదించుట పొగడికయగునా! అదియీవిషయమై వ్రాసిన వ్రాఁతలలో మీరు ఖండింపఁదగినదొక యక్షరమేనియున్నచో సప్రమాణముగ ఖండింపుఁడు. అప్పుడు దానిఁ ద్రోసివేయవచ్చును. ఊరక దొంగలు దొంగలు గలసి యూళ్లు పంచికొనినట్లు వ్రాయుటయు నొక తెలివా! ఎప్పుడేని సత్యమునకే పాటు పడవలయును గదా మీకవితకిప్పటికిని సప్రచ్ఛన్నుల వ్రాఁతలయందలి సత్యమెఱుఁగరాకున్న యదిగాని యాంధ్రపత్రిక వ్రాసియేయున్నది చూడుఁడు. ఇంతయగౌరవముగా నీప్రచ్ఛన్నులను గౌరవాధికులు చూచుచుండుమి, కవియొక్క యసూయ, పొగలెగయుటకుఁ గతమే మేజబాబోసఁగుఁడు. కృష్ణలో దొం.. యుదాస్ఫ వాదియిచ్చిన ప్రత్యుత్తరమే మేనియున్నదా! ఇట్లనేకప్రాజ్ఞులు నిరసించుచున్న యసత్యపుఁ బురాణమును మరలఁ బ్రకటించికొనిన ఫలమేమి "కర్తాకారయితా" యను శ్లోకమునకు దాహరణముగుటకా! మీకవిత యవివేకమును జాలవఱకు చూపితిని. ఇంకను జూపవలసినవి కలవు. గ్రంథవిస్తరభీతిచే నుపేక్షింపఁబడియె. ఇంకఁ బ్రస్తుతమవధరింపుఁడు.

ఉ॥ నేనవధానముల్ సలుపనేరనటంచు మృషోక్తులాడు మీ
కేను జవాబు వ్రాయుటది యెంతయుఁ బ్రస్తుతమయ్యె రాగి యే
గానికి మాఱునట్టి యలకాకవులంబలె వేసికొన్న దొ
క్కో నిజమెట్టిదో తెలిసికొందురుగాక వివేకులియ్యెడన్॥

ఉ॥ నాయవధానముంగని మనంబున సంతసమందియిచ్చినా
యాయిమహానుభావుల యథార్థపు లేఖలు గప్పిపుచ్చి యే
వాయియొ పేరుమార్చుకొని వాగినవాగుడుఁ బట్టి యేదియో
గోయియొకండు త్రవ్వికొనఁ గూడునె యందునుఁ గూలనెంచుచున్॥

ఉ॥ సోదరులార! నాపయి యసూయ వహించెదరేల! మీవలెం
గాదవధానముల్ సలుపఁగాఁగల "గాఁగలనంచుఁ జెప్పికోఁ
గాదిటు లేనునన్నుటెంచి గర్వముగాఁ దలపోయవచ్చు మీ
కేదొయుపాయ మేర్పఱచి యీవిశయమ్మును దీర్చికోఁదగున్॥

ఉ॥ రమ్మనువారొ మీకడకురండని నేను లిఖింపనా సమీ
పమ్మనకేరువచ్చెదరొ భారముగాఁ దలపోయకుండ రం
గమ్ముదిటమ్ముచేసికొని క్రన్ననఁదెల్పుఁడు నావధానపుం
గమ్మదనంబుజూపెద వికస్వర సుస్వరభాస్వరమ్ముగన్॥

చ॥ కలిగినవట్టుశక్తినినొ కానొకచో సభచేసిమీకొగిం
దెలిపెదమీసుశక్తిసభ దెల్పుఁడటంచడుగన్ భయంబుమీ
కలవడు హేతువిమ్యొతెల నాస్తిజవాబునొసంగుఁడేదియో
గిలుకక రెంటనొక్కటికొగిన్ బదులీయ లిఖింపుఁగొప్పగున్॥

ఉ॥ కన్నులుదేవుఁడిచ్చె నవిగల్గినయందులకున్ ఫలమ్ముదాఁ
దిన్నగఁజూచివ్రాయుటయె దేఁబెలకూఁతలు నిక్కువంబుఁగో!
అన్నలు! తక్కుపండితుల యయ్యొఘువ్రాఁతలె నిక్కువంబులో!
క్రన్నసమీసుచూచెదరు గాకబహూక్తులు వ్రాయనేటికిన్॥

శా॥ లేదాచక్కఁగబుద్ధితెచ్చుకొని చాలింపుఁడుమీగోలసీ!
కాదంచుం గవిసర్వ్యలిచ్చెడివపట్కారంబులం జూచికొం
డీదారిన్ వినుఁడుంచు బాగుపడుఁడొం తేయెక్కు శ్రీసూర్యరా
ట్ఛ్రీమన్ బట్టియునేనిఁగల్గవటెయిస్సీ! మీకెహా యోగ్యతల్॥

ఉ॥ ఎల్లరుయోగ్యుఁడంచు నుతియింపఁగఁ బొంపిరివోవుసూర్యరా
ట్తల్లజుఁడొక్క మాఱు కవితంగనెనేనియు మీరువ్రాయు నీ
ప్రల్లదముల్ సహింపఁడని పల్కెదనాకిటుతోఁచెనింక నే
నల్లనృపాలుఁడా కవితనారయు సంఘటనంబు గావుతన్॥

ఉ॥ ఆతఁడుచూచెనేని వృథయైనప్రసంగమువ్రాసి ద్రవ్యపుం
దాతకుఁగూడ దుర్యశముదార్చెదరంచుఁ దలంచి చక్కనొం
నీతినిఁ జెప్పనంచు మదినేదలపోసెద నిప్పుడేనియూ
నేతభవత్ప్రసంగము వినీవిననట్లు క్షమింపకుండుతన్॥

ఉ॥ పత్రికయన్న సత్యమును బల్కుట కేర్పడెనంతెకాని యే
కృత్రిమపుం బ్రసంగము లిఖించుచు సత్యముగప్పిపుచ్చి స
ర్వత్రచివాటులందినెడి పత్రికపత్రిక యౌనె? "కాదుమా
పుత్రికయంచుఁబల్కెదరొ పుత్రికయిట్టిదిపుట్టియేమగుఁ॥

(గారపుబిడ్డ)

ఉ॥ నేనవధానముఁ సలుపనేరనెయంచును జింతఁబెంపుఁడ
ద్దానెయహో మరొక్కఁడవధానులు మీరలు నాయశక్తిచే
లేనిసుశక్తి మీకెటు వెలింగెడి దొంగల వ్రాఁత లింకపై
నేనిస్వపత్రికం గొనకుఁడెవ్వరు నవ్వెదరయ్య సోదరుల్॥

ఉ॥ దొంగతనమ్మొనర్చునయదూరుఁడు మాత్రమె దోషిగాఁడు వాఁ
డొంగడినమ్ము వస్తువుల నార్జనచేసినవాఁడుగూడ స
త్సంగతుఁడయ్యు దోషియగు సత్యమెఱింగి పరిగ్రహించెనే
నింగశిఖింపశక్యమగునే? యపరాధముచర్చ సేయుఁడీ!॥

ఉ॥ చాలువృథాప్రసంగము ప్రసక్తికిఁగాని ప్రసక్తిగాననుఁ
బాలిశుఁడంచు వ్రాసినయపాత్రపు వ్రాఁతకుఁ దప్పుదిద్దికోఁ
జాలిన పత్రికల్ దెలిసి చట్టననఁ శివరాముఁ డన్నయా
వ్రాలు నెటుల్ లిఖించితిరి వారికిఁదప్పు మీకుఁ గాదొకో?॥

మ॥ శివరాముండను వ్రాఁత తప్పనుచు వ్రాసెంగాని భ్రష్టయ్యె నా
యవధానంబనుమాట కాదనుచు మీ రర్థంబుగల్పించుచుఁ
శివరాముండను నక్కరంబులను నిస్సీ యెట్లు వ్రాయించి స
త్కవులం దేర్పఁదలంచినారొ యవి వక్కాణింపుఁడో సోదరుల్॥

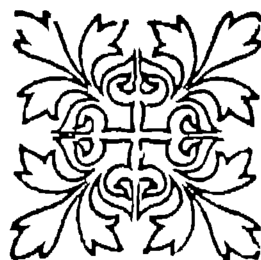
చ॥ శివుఁడనొ లేక రాముఁడనొ చేసెదనో మఱిచేయలేనొ నా
కవనము చూడఁగాఁ దలఁపుగల్గిన జాబు లిఖింపుఁడూరకీ

సువిసుప్రగణ్యపద్దెముల నూరులు నవ్వలిఖింపనేల? యే
కవితయొ తేరఁగానొకటిగల్గుటకున్ ఫలమిట్టిదానొకో!॥

ఉ॥ తక్కినదానికేమి యవధానము నాయది యెట్టిదో భవ
ద్వ్యాఖ్యనఁ బల్కఁజేయుటకుఁ దద్దయుఁగోరెద మీరుపత్రికా
ధుర్యులుగాన యత్నమిది పోలకపోదిదె మ్రొక్కుదున్ 'శివ
మ్మెక్కినచోట మ్రొక్కకెటు లేరికిఁదీరదు' నాఁగవింటిరే॥

మ॥ సభకున్ రావలె నోరువిప్పవలెమీ సామర్థ్యముంజూపి వా
గ్విభుతంగాంచవలెన్ వృథాగనొకచక్కిన్ డాఁగి నానాఁట రా
సభముల్ గోకిన పాతవ్రాఁతలకు దాసత్వంబు గావించుమీ
కుభయంబా! మతిభక్తియా! యుఱకెటో ఘోషింతురిచ్ఛాగతిన్

ఉ॥ వచ్చెద రమ్మటన్న నృపవల్లభునాజ్ఞను బొందిమీరలే
వచ్చిననింతకన్నను శుభంబొనసేయుఁడు లేదయేని యే
పిచ్చియొ వెళ్లఁగ్రక్కకుఁడు పెద్దలునవ్వుచునున్నవారుమీ
కుచ్చితప్రసంగములకుం జెవియొగ్గఁడు ప్రాజ్ఞుఁడొక్కఁడున్॥

5-12-59 F

తాలుకుట్టనము

"సరసపరిషత్కర్ణశ్రావ్యంకవిత్వరసాయనం
విరసమనసాం నేతుం నేహామహే శ్రవణాన్తికమ్
మృగమదరసం బింబోష్ఠీ నాంకఠోర కుచోచితం
జఘననికటేక్లిన్నే లిమ్పేజ్జరన్మహి షస్యకః"

ఉ॥ కొండల బండలన్నదుల గొప్పసముద్రముల న్వెలుంగు బ్ర
హ్మాండము మ్రింగ నెంచి భవదాస్యబిలంబుననుండి వచ్చునీ
కొంతొక యట్టహాసమునకుం గగురీతిగఁ దాలుకుట్టనం
బొండు రచింపఁగావలసె నుక్కిరిబిక్కిరి కాకయుండుటన్.

ఉ॥ దగ్గినఁ దుమ్మినందనకు దాపున వారికినొటితుంపరల్
వెగ్గలమై మొగానఁబడి పెల్లుదయింపఁగఁజేయుఁ గోపమీ
పగ్గెయ దెట్టిదో కడు నెపంబులు పంబిన యట్టహాసపుం
గొగ్గితలల్ గనుంగొనిన గోలె నసహ్యము తానపుట్టదే?

శా॥ కైలాసాచలసానుసీమలను శ్రీకంఠుండు తాఁదాండవ
వ్యాలోలుండయి దిక్కటాహములు శైత్వ్యంబందఁగాఁ జేసెను
ద్వేలప్రక్రియ నట్టహాసమును దద్విక్రాంతిఁ జూపింపఁగాఁ।
బోలెన్ వీరలుకూడఁ జేసి రిటులంబో! అట్టహాసంబునున్.

గీ॥ అతిశయము మాకెకాదు మాహాసమునకుఁ
గూడఁ గలదంచుఁ దెలిపెడి మాడి "*కట్ట"

అట్టహాసము.

చ॥ కదిసిన నూరవోవుచును గబ్బపుదొంతుల సత్పదార్థముల్

"*అట్టావతిశయక్షేపా"

యనుపదంబును దగిలించుకొనుట లెస్స
యతిశయమ్మున కతిశయ మ్మారమీకు.

ఉ॥ పిచ్చినిమగ్గు మానవుఁడు ప్రేలునెటో యెదురున్నవాఁడుతా
సచ్చరితుండు నైనను బ్రసక్తికిఁగాని ప్రసక్తిగా వృథా
కుచ్చితపుం బ్రసంగముల గొణ్గును, నవ్వును వెట్టినవ్వుఁ జే
రిచ్చకమాడుఁ గూడదనె నేనియుఁ ద్రోయును కాలఁదన్నులన్.

శా॥ మేలా నాలుగు పిప్పి ముక్కలను నెమ్మిన్నేర్చి యెవ్వారిపైఁ
గాలుంద్రవ్వఁగ నీతి యింతవలదా! కయ్యంబె వియ్యంబుగా
నాలోచించి రజఃకణంబులను ద్వానట్టిట్టులం జిమ్మి డీ
కోలుం జేసెడు నాలపోతు బలె మైకోల్సేత యేపాడియా?

ఉ॥ "దారిని దప్పిపోతిర"ని ధార్ష్ట్యముగా వచియించినట్టి వే
టూరి ప్రభాకరుండు భవదుత్తరపాత్రుఁడు కాక శిష్యధి
క్కారమునొందఁ బాత్రతనుగాంచెనొకో, "నయ"మింతచాలు నీ
గౌరవముం బ్రశిష్యునికార్యము పంపగఁ జేయలేదుగా.

చ॥ తిరుపతి వేంకటేశులకె తిన్నఁగ జాబునొసంగ గౌరవ
స్థిరతకు లోటుగాఁ దమరు తేల్చెదు నప్పుడు వారిపాదపం

కదుపుచు సెట్టిగారిఁ బొడ్డఁగన్నను గుట్టునిస్నేహసౌఖ్యముల్
మదికి నసహ్యమా శునకమార్గమునం జరియించుచున్న దు
ష్పృథకవులెల్ల మత్కృతిఁ దప్పులుపట్టక యూరకుండుఁడీ.

శా॥ గాఢార్థప్రతిపాదన క్రమకళాకౌశల్యముల్లేక వా
చాఘక్కార్భటితోడఁ దామతమమర్ఘాయించుఁ గైవారముల్
ప్రాథింజేయుచుఁ బ్రాజ్ఞులన్నగుచు గర్వగ్రంథులైయుండు న
య్యాధసాంతులు మెచ్చకుండుటయసమ్మోదంబుమాబోంట్లకున్.

కరుహారజఃకణంబులవి కన్పడునే పయిపైని బాడిపై
నరుగఁగఁజాలునట్టి తమయంతటి వారలకన్నదోయికిన్.

చ॥ అలవడకుండుఁగాక తమయంతటిపాండితి లేకపోవుఁగా
కలఘుకవిత్వవిస్ఫురణ యబ్బకపోవునుగాక యిందిరా
కలుషదయాప్రసారము చకారగుడుల్ తమ నోటనైననున్
వెలువడఁ జేయఁగాఁ దగు వివేకమొకించుక లేని వాఁడొకో?

మ॥ కవితావాసనయింతకల్గినను బింకంబూని సర్వజ్ఞుఁడం
చవలోకింపఁగఁ జన్నె? మాలకరి యొయ్యారంబూవులం గ్రుచ్చురీ
తి విశేషంబౌకొ! మాటలల్లుపనినాదేశంబు గాపాడుటో
కువిధంబియ్యది యెంత చెప్పిన నహా! కుక్షింభరిత్వంబెసూ!

ఉ॥ పద్దెములన్న మాత్రమునఁ బామరులందఱు బ్రహ్మవిద్యయే
యిద్దనుకొందు "రింత యిది యెందుకు" నీచపదార్థపుంజము
న్ముద్దొడఁగూర్చునట్లు కవిముఖ్యుఁ డొనర్పఁగవచ్చుఁగాని యం
దొద్దిక బుద్ధిచొప్పఱచి యోజన చేసినఁ దేలకుండునే?

ఉ॥ చాలఁగదోషముల్ దెలియఁజాలక యల్లికలల్లనేర్చుటల్
రేలుబవళ్లు సత్కవులరీతిని నిక్కిన కాకవుల్ ధరన్
బోలరు సత్కవీశ్వరుల పోలిక రాజమరాళపుంజముల్
పాలును నీరు వేర్పఱచు భావము కాకములందుఁ గల్గునే?

చళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రిగారు స్వీయనామముతోఁ బ్రకటించు పాశుపతము వలెఁ గాక యాచార్యనామధేయప్రణీతమ్మయిన యత్యద్భుత విమర్శనము కర్ణకఠోరములగు వాక్యములచేనిండియున్నది. ఇందుఁబరనిందలు నాత్మస్తోత్రములు దక్క వేఱువిషయము లెవ్వియు లేవు. కావున దీనికిబదులు వ్రాయనక్కఱయే లేదు.

ఉ॥ మెచ్చియొకింత గౌరవము మెచ్చకయుండి లఘుత్వలేశముల్
దెచ్చుటకున్ సమర్థులె కృతిక్రియయందు గు కవిత్వగర్వితుల్
తచ్చాటంబు పేటనుచితంబగుఁ గాక నగంగనైనవా
క్రుచ్చియజాగళస్తనస గోత్రులువారలనెన్న నేటికిన్

ఉ॥ దొంగతనమ్మొనర్చు నయదూరుని కైనను దీపమార్పుచో
ముంగలనున్న పెంధనము ప్రముచ్చిలుచో నెలుఁగెత్తఁబీఁకె నె
క్కఁటం గమకించుచోఁ దెలుపుఁగాదని కూడదటంచు నాత్మయా
వెంగలి లొంగఁ డాత్మకవివేకపు మాయయె యావరింపఁగన్.

చ॥ తెలియక కాదు మీరలిటు తిట్టితిరయ్యయి వారలంబసం
దులు దులకించు మాటలను దొప్పలుదొరలుగాఁ గవిత్వపుం
దళుకు బడాయిచూపెడు విధంబది మీమది నెంతయున్నదో
బళిబళి! యెంతయుండినను బాగొకో యింతటినోటివట్టముల్.

మ॥ జననంబాదిగ సంగడంబొ మఱిశిష్యత్వంబొ యింకేదియో
పెనుసంబంధముకల్గి యేదొయొకఁడో ద్వేషంబు దోషంబుచే
తను నవ్వాని రహస్యసంగతులవుంతన్ లోకముంగూర్చి తె
ల్పినచో వానికి నట్టిదుష్టునికి నోలింగల్గునే నిష్కృతుల్.

చ॥ తనకువిరోధమున్నదని తక్కొరుఁడెవ్వఁడో ద్వేషినిందచే
సిన విని సంతసించి పగచేఁ దమపక్షమువాఁడటంచుఁ బె
ల్చనుసివమెత్తి యాడుటయుఁ జంకలుగొట్టుట యట్టహాసపుం
బనులును నోటివట్టమును బైల్పఱపించె నిదెంతవింతయో.

అనుపింగళిసూరనార్యుని వచనమనుసరింపఁ దగినదియే. ఐనను ‘‘వేసిన తెల్లనూరకున్న వెట్టివాఁడే గెలుచు’’ ననుసామెతకు వెఱచి యాపొల్లుమ్రాఁతలకు జవాబు చెప్పఁబూనినారము. సహృదయులు మన్నింతురు గాత! శాస్త్రిగారూ! వేంకటరామకృష్ణ గ్రంథమాలలోని మొదటిపీఠిక యత్యద్భుత శతావధానమునకే సంబంధించునది గావున రాజానురంజనమునకు మొదటనుండఁగూడదనికదా? మీకుశంక! వినుండు.

శ్రీ పీఠికాపురమ్మున నమ్మొదట మేమొనరించిన యవధానములకు రాజానురంజనము పద్యరూపముగు నుపోద్ఘాతమనఁదగి యున్నది. కాని యందు ఘంటాశతవిషయము మాత్రము ప్రస్తావింపఁబడలేదు. అంతకుమున్నె మేము శతవిధానమునొనరింపఁదలంచుకొనకుండుటయే దానికిఁ గారణము. ఐనను భవితవ్యతాబలమ్ముచే ఘంటా

గీ॥ తమవిరోధికి నింక శాత్రవుఁడొకండు
దొరికెనంచును నింత సంతోసమేల?
సున్నపైసున్న లెన్నైనియున్న నేమి
పెరుఁగునొడలి బలంబుసూపింపనోటు?

ఉ॥ అట్టివిరోధివైరి తమకాప్తుఁడఁటంచును దత్కుశక్తికిం
బట్టముగట్టి తాను నలవారలకన్నను మిన్నయయ్యె నె
ట్టెటులో దాసభావమును జేదియొ చేసెడిరీతి గల్గువా
గట్టుల నీతియింకఁదమ గౌరవమేని నెఱుంగఁగోరెదర్.

గీ॥ తనకు మేలును గీడువిన్నను వృపఱచు
శక్తిచేతను దీపారుసంగడీంద్ర
నట్టుపడుఁజూవె సంపాదనంబుచేయ
నోటిదుడుకున్న ద్వేషులు కోటిమంది.

వ॥ అది యేమో గ్రహచారమొక్కని మొగంబావంతగాంచంగఁ బె
ల్లుదయించుఁగదు నీసా, లేక మఱిసొంపో, యేదో పష్టాష్టకం
బోదవర్ శత్రులకేమి లోటోయిలఁ జేయూపంగనే దారినె
ట్టెదురా వారలునెల్ల శాత్రవులు కానేలా! ప్రయత్నింపమటల్.

సీ॥ తమయిచ్చవచ్చువృత్తములఁ బృచ్ఛకులయాం
కాంక్షదీర్పఁగ నొక్కగంటయుంట
చెప్పినచొప్పునఁ దప్పులులేకుండఁ
గా వ్రాయ మఱియొకగంటయుంట

శతబీజమందు నాటఁబడియే యున్నది. అత్యద్భుత శతావధానక్రమమును దెలుపు నీపద్యము నరయుఁడు.

ఉ॥ చేయుటకొక్కగంటయది చెప్పినచొప్పునఁ దప్పకుండఁగా
వ్రాయుటకొక్కగంట సరినారలలో నవధానపాండితీ

ధారణానూనావధారణచేఁ జక్క-
గాఁజదువుట కొక్కగంటయంట
అరుదెంచు సభ్యుల యంతరాంతర ప్రసం
గంబుచేయుట కొక్కగంటయంట
గీ॥ వెరసి నాలుగుగంటలపేక్ష్యములఁట
తగునఁ టత్యద్భుత శతావధానమంట
ఔర! యిద్ద్యాదె విమతభయాంకరమ్మఁట
దండ మత్యద్భుత శతావధానులార.

చ॥ తమకుఁ దమంతఁ జెప్పికొను దార్ఢ్యము సూపిన భావమీయదీ
యమలవివేకముం గలిగినట్టిరయేని భవద్విధానముల్
విమతభయంకరంబులని లెక్కకును జేర్పఁగవచ్చుఁగాని చో
నెమిలికడానియీఁకెలను నేర్పుగఁ దాల్చిన కాకమౌఁగదా.

గీ॥ నూఱుపద్యమ్ములొకగంట నూఱిపోయ
వచ్చుఁగాకట్ల చెప్పినవానినట్ల
మఱలఁ జదివెఱుపట్లనుగుఱికి బారె
డెచ్చుఁ దగ్గించు సందేహ మెసఁగునయ్య.

ధ్యేయతకొక్కగంట యరుదెంచిన పెద్దలగారవింప నొం
డొయరగంటయో? వ్యవధియుండవలెఁ ధరణీపురందరా!

శతావధానము నాలుగుగంటలలోఁ జేయుదుమనియు, నందుఁ గవిత్వము చెప్పుట కొక గంటయనియు, లేకరులు వ్రాయుటకొక గంటయనియు, మేము ధారణచేఁ జదువుటకొకగంటయనియు, సభ్యులతోఁ గలుగు నంతరాంతరప్రసంగమున కొకగంట యనియు నుజ్జాయిరపుగాఁ బంచి యందుఁ జేర్కొంటిమి. ఒకదానికాల మొకదాని కాలముతోఁ గొంతకలిసినను మొత్తముమీఁద సరిపడి నాలుగుగంటలలో నవధానము పూర్తికావచ్చుననియు, మధ్య ప్రసంగమంతగా రాకున్నచో నాకాలము గూడివచ్చు ననియు మేమూహించితిమి. అంతియకాని మేము కేవలము గంటకు నూఱుపద్యములు చె

చ॥ ప్రకృతముఁ సత్కవీశులు సభాస్థలిఁ జేయు శతావధానముల్
ప్రకరణమందనంగ నొకపాదము వెంబడి నొండుపాదముం
బ్రకటనచేసి యంతయును భారమునప్పనచేయు వేళయం
దె కలుగుఁదొట్రుపాటులని తెల్పఁగ నేలబుధుల్గ్రహింపరే?

చ॥ ప్రకృతశతావధానమునఁ బాదము చెప్పెడివేళయందు భ్రాం-
తికలిగి స్థానపుంగుఱుతు తెన్నిడినన్ మఱిఁగొంతకొంత పృ
చ్ఛకుని విశేషమొకొ్కకట సాయము చేసిననుంబొసంగుఁ గొం
త కసమసల్గదా నవవిధానమునం దివియేని లేవుగా.

గీ॥ శతవధానముచేయంగ శక్తిలేని
వాని కెట్టులఁ దెలియు నుపాయమట్లు
కాన యత్యద్భుత శతావధానమెఱుఁగ
నట్టి వార లనుచురంచు నందురేమొ.

శా॥ వేగంబూనుచు నూఁఱుమందికి భవద్వ్యాఖ్యాతమారీతి ధా-
రాగాంభీర్యము పొంగిపొర్ల రచనారంభంబునుం జేసి వా
చాగాథం దగధారణం జదువ నుజ్జాయింపుగా నేకసం
ధా గ్రాహిత్వము నాఁగ దీనికణుమాత్రంబున్ భిదల్లేవుగా.

ప్వతలంపుతో నీపద్యమునందలి మొదటివాక్యము లిఖించియుండలేదు. ఈయర్థము నీ పద్య స్వభావమే ధ్రువపఱుచుచున్నది. మేము బ్రహ్మదవంశ పీఠికలో నీయభిప్రాయమును వెల్లడించియున్నారము, కావుననే యంద్యుమే మెప్పుడు నిట్లుచేయుటకుఁ గలలోను బ్రయత్నించియుండలేదు॥ అని నిష్కర్షించితిమి.

చ॥ అమలవివేక! మీరలొక యష్టవధానముగాఁగ నెంతురో
తమను మవమ్మునన్ శతవధానముఁజూడఁగ వేడ్కగల్గునో
విమతభయంకరమ్ముగ నవీనవిధానము చిత్తగింతురో
నిముసములో నొనర్చెదము నేనిదిగోరితినంచుఁ జెప్పఁడీ.

సీ॥ *ఒకమాఱు విని కళానికరంబులెల్ల నే
రిచి ప్రౌఢయావరరుచియొకండు
†తురకమావంతు పోటరుల కయ్యపుభాస
బోధచేసిన జగన్నాధుఁ డొకఁడు
‡నరసభూపాలీయ నామకాలంకృతి
గ్రంథసంధుఁడు మూర్తికవియొకండు
§చుళుకిత షట్ఛాస్త్ర జలధియై నెలకూచి
బాలసరస్వతీ ప్రాజ్ఞుఁడొకఁడు

గీ॥ తగినవట్టున కేక సంధాగ్రహత్వ
బిరుదపరికరులైరి యీపరమగురులె
యేకసంధాగ్రహత్వ మింతింతయొక్క-
వానినాలుక శారదవరలవలయు.

సీ॥ ఎవని నాలుక శారదేందు బింబస్ఫుర
ద్భాసురాంబరకు హాల్లీసకంబు
ఎవని నెమ్మొగము బంహిష్ఠామరజ్యేష్ఠ
చతురవాణికి మహా చత్వరంబు
ఎవని సత్కృతి కళానివహపర్యంకికా
భ్యర్ణస్థితకు నవ్యపర్ణశాల
ఎవని యభ్యూహ యుత్కృష్టశబ్దాహ్వాయ
దీపదీపితకు ఘంటాపథంబు

ఇందు రెండవపాదమునందుఁ జెప్పఁబడిన శతావధానము చెఱియొకపాదము

---

*కథాసరిత్-లంబ 1చూ2-3. †రసగంగా--టీక, చూ. ‡సీ॥ఏకసంథోచిత శ్లోక భాషాకృత్యచతుర--నరస॥ §వాడుక.

• గీ॥ ఎవఁడు పూర్వజనుస్సత్ర సవననిర్వి
శేషసంతర్పితాశేష శిష్టలోక
గీర్వ్యథావత్సృతామల కీర్తిసితప
తాకుఁడవ్వాఁడ యేకసంధాగ్రహుండు.

ఉ॥ కావున నెంతవారికెని గష్టమటంచును నొక్కి చెప్పశం
కావసరంబు లేద, యిటులద్భుతులెందఱో లేకపోవు లే
యీవిధిచాలఁగష్టమనియెంచఁగనిశ్చయసాక్ష్యమాద్రిలో
కీవిజమ్మైకతానులకె కేవలసాధ్యము దీనినమ్ముఁడీ.

గీ॥ ఉక్తనియమప్రకార సంయుక్తముగను
దగఁగ సత్యద్భుత శతావధానసరణి
నెవఁడు నిర్వహణము సేయనెచ్చుగాఁడె
యేకసంధాగ్రహత్వంపుఁ బోకడలకు.

చెప్పనవధానమని తెలియనగు. మూఁడవపాదమునందుఁ జేర్కొనఁబడిన విమతభయంక రమగు నవీనవిధాన మత్యద్భుతశతావధానమే. కాని శతవిధానమెంతమాత్రమును గాదు. మీరు ముందొకచో నీపద్యమునకుఁ జేతగాని యర్థము చెప్పకొని శతవిధానమునకన్వ యించి "ఇవి వీరు మొట్టమొదట శ్రీవారియొద్దఁజేసిన ప్రతిజ్ఞలుగదా? అంతకమును న్న చేసి చూచుకొనకుండ నెట్లు ప్రతిజ్ఞసేయుదురు? ఇంటగెల్చికదా రచ్చను గెల్చుట? రా జానురంజనము పూర్వమా? విధానరచన పూర్వమా?" అని శంకించి మీ వెఱ్ఱియంత యు బైటఁబెట్టుకొంటిరి సుఁడీ!

చ॥ * * * * మీసభాస్థలముఁజేరి వధానము నాచరింపఁగాఁ
గుతుకము గల్గియుండె సమకూరుపుమయ్యది చూడఁ జాల న
ద్భుతమెటులన్నఁ బృచ్ఛకుఁడు దోఁచినవర్ణనఁ గోరుచుండ నా
చితిగల సత్కవుల్వినుతిసేయఁగ సోయగమైనపద్యముల్
శత మొకగంటలో సలుపఁజాలుదు * * * * * *

ఇదియు సత్యద్భుత శతావధానమును దెలుపునదియే. ఇట్లే రాజానురంజనము మా మొదటి యవధానములగుఱించి పెక్కువిషయములఁ దెలుపుచున్నది. గద్యరూప

ఉ॥ ధారణతప్పకుండఁ గవితల్లజులందఱు సూచుచుండ మీ
గోరినపద్దెముల్ గొనియెకోవిదులందనియించుచోఁ గడుం
గోరికెలుల్లసిల్లఁ బలుకుంజవరాలి వరాలురాలు బం
గారురువారపుందళుకు గద్దియఁబట్టము మీకుఁగట్టమే.

ఉ॥ నూటిని జెప్పి ధారణననూదితముందగఁ జేయఁబోవఁ బో
రోటు! పృథక్షినతిన్నములు వోక్కొకపద్దెమునొప్పఁజెప్పఁగొం
బాట యి దొక్కఁగొప్పె యలవాటుపడంగడఁగన్ గడింది స
య్యాటగ "మూలనున్న ముసలమ్మయుఁ" జేయు విగేయపద్ధతిన్

శా॥ ఆచార్యుండన లేదటంచుఁ బదివేలందింపఁగానేల? నే
నాచక్కందగ దెల్పుదున్ మొదట సాహస్రప్రతుల్ మాత్రమే
మీచూపంగతమేమి? యీాయదొకతప్పంగాదొయత్యద్భుత
ప్రాచుర్యార్థ శతావధానములు పోల్వంబోలవే, లక్షలేన్.

సీ॥ కడుమెచ్చియును గుణగ్రహణ పారీణులా
తురత నీబిరుదంబు తొడిగిరంట

మఱి పీఠికయు నాయవధాన తంత్రమును గొంతసంగ్రహముగా బోధించుచున్నది. కాని యొక్కయద్భుత శతావధానము నే సంబంధించి యుండలేదు. మఱియు నది రాజానురంజనమును గుఱించియు ముచ్చటించియున్నది. విచారింపుఁడు కావుననే మొట్టమొదట నవధానచరిత్రమును దెలుపు గద్యరూపమగు పీఠికయుఁ బిదప నవధాన లక్షణము మున్నగు వివిధవిషయములను దెలుపు రాజానురంజనమును గూర్పఁబడినవి.

ముఖపత్రము దళసరిగా లేదనియుఁ గాగితములు పలుచగానున్నవనియు శంకింపనందులకు మీరుఁబదివేలు. ఆహా! ఎంతచక్కని శంకచేసితిరి! హా! హా! హా! ఎంత మంచిశంక!! హా! హా! హా! హా! ఎంతదొడ్డ శంక!!!

"చరికొండ ధర్మకవి నాఁటినుండిలేని యీాయత్యద్భుత బిరుదము, వీరియవధానమున కెందుకురావలెనో?" యని మీరు విచారించిన నేమిలాభము? గుణగ్రహణ పారీణులచేనొసఁగఁబడిన యీాబిరుదమునకు విచారమేల? అల్పజ్ఞులు, నసూయాగ్రస్తులు, న

అల్పజ్ఞులును నసూయాగ్రస్తులంబోలెఁ
బండితులను మెచ్చకుండ్రెయ్యంట
చరికొండ ధర్మనసత్కవీశాదులౌ
వారల నట్లుంపవలయునంట
కవులమంచను నహంకారులు తిర్పతి,
వేంకటేశ్వరులు పిర్వోఁకుదురఁట
గీ॥ గుణవిదుల్ బిరుదులు తొడుగుదురుగాక
పండితులె మెచ్చెదరుగాక దండికవుల
టుండ నెవ్వారుచేయలేరోటుమీారు
పోలఁజేతురు కాఁబోలుఁ బోలుఁబోలు॥
ఉ॥ మీారలుచేయలేరనిన "మేమెయటంచును విఱ్ఱవీఁగు న
వ్వారలె చేయఁజాలరలవారలు తిర్పతివేంకటేశులం"
చారయఁజెప్పియెవ్వరినో యాఱడివెట్టుట లచ్చనంబొకో
ధారుణిఁ "దేరగుఱ్ఱమును దంగెడుబర్కె"యనంగ నిట్టిదే॥

హంకారావిష్టులు విచారింతురని సరసులు పండితుల మెచ్చకుందురా? ధర్మనాదులన ట్లుంపుఁడు! ప్రస్తుతము మేమే కవులమని విఱ్ఱవీఁగు తిరుపతి వేంకటకవులెన్నఁడైన నిట్టియవధానమును జేయఁగలిగిరా? గోరంతలు కొండలుచేసి యిరువదిమందికి, ముప్పది మందికిఁ జెప్పినవన్నియు శతావధానములేయని పేరుపెట్టి యాగుట్టు బయటఁబడకుండ శతావధానసారమను నొక గ్రంథమునుబన్ని యందొక్కొక్క యవధానమునకుఁ బదియో యిరువదియో (అందుఁ గొన్ని యింటియొద్దఁ జెప్పుకొనినవే) పద్యములుమాత్రము వ్రాసి మేమా నాఁడాసభలో నావిధముగఁ జేసిన శతావధానములోనివని తప్పవ్రాసి లోకులఁగనుబ్రామినయవధానములకంటె సర్వవిధముల నీయవధాన మత్యద్భుతముగ నుండకపోలేదు. కావున నీయత్యద్భుతబిరుదమట్టికైతవావధానములకుఁ జెల్లదు గాని నిరాఘాటముగ రాజసభలోఁ బలువురుపండితుల సమక్షమునఁ బృచ్ఛకులు సభ్యులనను మోదించునట్లు నాలుగుగంటలలో నొనరించిన యీాసంపూర్ణావధానమున కది తగియే యున్నది.

చ॥ గురువులు కార యెూదురని గొణ్గఁగ నేల? కవీశ్వరుల్ ధురం
ధరులును బొల్పఁగా నవవిధానము మీరలె చేసి నెగ్గుచోఁ
దిరుపతి వేంకటేశ్వర సుధీమణులే తమశిష్యకోటిలోఁ
బరగుదురింత నిక్కమని పండితులెంతురుగాక యింతటన్.

శా॥ ఈడంబోవక వెంట వెంటఁబడి యేదేనొక్కఁడేమాటమా
టాడంబోవ, విమర్శనాలుపది వ్రాయంబోలు మీబోంట్లకీ
జాడల్ లెక్క యెదూడ లెక్కఁడఁటయాశ్చర్యంబునిండారఁగొం
డాడంగాఁదగు గ్రంథరాజమది మీటాక్షాలకుంజంకునే?

క॥ ఆనందమనుట యిది ప్రా
సానకుఁబడు పాట్లు నాఁగసత్యము జెప్పన్
మానియు మీరొప్పుదువున వి
జ్ఞానపుఁ దాత్పర్యదండకంబగు నొక్కో॥

అమాయికలోకమా! శతావధానసారములోనివన్నియుఁ దిరుపతి వేంకటేశ్వరుల చేఁ దుదముట్టింపఁబడిన సంపూర్ణావధానములేయనియు నందుదహరింపఁబడిన పద్యములాయవధానములసారమనియుఁ దలంపకుము! అందందు వారుచేసిన యష్టావధానప్రాయములగు కొన్నియవధానములకు శతావధానప్రతిష్ఠ నిలుపుటకై యీగ్రంథము పాటుపడుచున్నదన్ని తెలిసికొనుము!! విస్తరమాగ్రంథవిమర్శమున వ్రాయఁబడుచున్నది.

ఆచార్యా!

శా. సందర్భమునుజూచి చెప్పెద మెడన్ శార్దూలవృత్తంబుమా
కిందైనందగియున్నచో నపుడు మత్తేభంబు నిర్మింతుమా
నందంబందినఁ జంపకోత్పలములన్ సంధింతుమీప్రక్రియన్
గందంబొక్కడఁ గీతమొక్కడను వక్కాణింతు మిచ్ఛాగతిన్

పైసందర్భపద్యము మీకసందర్భముగాఁ గనుపట్టుట వింతకాదు. "ఆనందంబందినఁ జంపకోత్పలములన్ సంధింతుమనుట కర్థమేమో? ఇది సంధించుటవలెనే కనుపట్టుచున్నది" అనువ్రాఁతయే మీ తెలివి తేటలను వెల్లడిసేయుచున్నది. అట్టిస్థితిలోనున్న మాకిది యొక్కటియేకాదు! ప్రపంచమంతయు నసందర్భముగనే యుండును. స్వల్పకా

ఉ॥ ప్రాసను నన్వితార్థకపుఁ బట్టును వేయుటయందొకంటివా
క్యాసనుఁడైన నన్నయయఖండ మహాకవి "తద్ద"నాఁగ వి
న్యాసము చేసెనంచు నొక నానుడి లోకమునందు విందుమ
భ్యాసితగాథకాళికడఁ బద్దెము నల్లఁగఁబోన మాటలా?

ఉ॥ తిక్కనయజ్వయాదికవి తీర్థులు సైతము ప్రాస వేయుచోఁ
గక్కుఱితొక్కచోటఁబడు కష్టమెఱుంగమె చెప్పరాదుగా
కక్కవికోటినుంజికిలి యందపు బంగరుజాళువామలా
మక్కవితాలతాంగికిసి నంతటఁబూయుటఁ గానరాదుగా.

లములో నెఱవేర్పఁబడు నీయవధానమునందుఁ బృచ్ఛకులు విషమవృత్తములచేఁ గాలక్షయము సేయనుంకింపక సంతుష్టిగలవారయియున్నచోఁ జంపకోత్పలములఁ జెప్పెదమని దానియభిప్రాయము. దీనికై యానందమందినప్పుడు చంపకోత్పలములను జెప్పవలయుననియు విచారమందినపుడు వేఱువృత్తములను జెప్పవలయుననియు నేలక్షణజ్ఞుఁడును వ్రాసియుండనక్కఱలేదు. ఈప్రసంగ మొకపద్యరాజ్యమును జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుచున్నది.

శా. ప్రత్యక్షంబుగనుండి యెల్లప్రజలన్ బాలించుచున్నప్డు సం
రక్షింపంగొనియాడినాఁడమిఁక స్వర్గస్థాత్రినై కంటిచే
వీక్షింపంబడరానిదై.........

చాలు! చాలు! కడుపునిండినది. ఇఁక నుదాహరింపనక్కఱలేదు. ప్రథమకబళమున మక్షికాపాతమను బునరుక్తిద్వయమునా? యనుటకిది వేఱొకపాదద్వయముచేఁ బ్రచ్ఛాదితమైనది. ఎవరితప్పు వారుదిద్దుకొనుట యొకతప్పిదము గాదుగదా? అదియునుంగాక "మ. యతియో ప్రాసయొ తప్పఁజేరికిని రాదా?" అను పాణిగృహీతోక్తి యిందులకేకదా యవతరించినది! బహుగ్రంథములఁ గూర్చునపు డెందేని పొరపాటు రావచ్చును గాని పదిపద్యములు వ్రాయుచు నందులో మొదటిపద్యములో మొదటిపాదములోఁ బ్రాసముఁదఱచు నందమతులుండరందురా? పోనిండు దానికేమి? ఈసవరణను వినుఁడు.

శా॥ (ర)క్షింపంగొనియాడి (నాము)కద సామ్రాజ్యంబుగై కొంచుఁ బ్ర
త్యక్షంబై మము నేలు(నాఁడి)పుడు దివ్యాకారమై (కంటిచే)
వీక్షింపంబడరానిదై...............

క॥ మీఁపద్దెములోఁ దోసము
చూపిన నెవ్వారితప్పొ చూపించినచోఁ
మీఁపద్దెములో దోసము
పాపుకొనఁగ బీజమగునె? పాండితియప్రరా!

క॥ ఎదియోయొక కబ్బపుమును
మొదల౯ రేఫాంకురంబు మూఁచూపంగా
డదనియొయుండెఁ జదువకుఁడు
ముదముగఁ బిడుగునకు బియ్యమునకే నొకటే.

గీ॥ అగ్ని బీజంబు రేఫతానయిన నేమి?
యిట్టి దోషశతంబు లెన్నేనియున్న
రక్షసేయుమటంచుఁ బ్రార్థనము సేయ
నెన్ని దోసమ్ములున్నను నెగిరిపోవె?

ఈపద్యము వ్రాసిన మహాకవి యెవఁడోయని యాలోచించుచున్నట్లున్నారు. ఈయని పోలవరము సంస్థానపండితుండు దివాకర్ల తిరుపతిశాస్త్రి శతావధానిగారు. పేరుతోఁ గలిపి వ్రాయకున్నచో శతావధానిబిరుదము పెట్టుకొన్న దగునేమోయని యట్లు వ్రాసినారము. వేఱొకలాగునఁ దలంపకుఁడు. ఇప్పుడో? మొలచినయట్లున్నది. పరియాచకమునకేమిగాని యీపద్యము వెనుకటిదానికన్నను దుస్థితిలోనున్నది. ప్రాసము పోయినను బునరుక్తియున్నను గొంతవఱకాపద్యమే బాగుగనున్నది. ఏమందురా? ఇది యగ్నిబీజమగు రేఫాంకురముతోఁ బ్రారంభింపఁబడినది. ఇట్టివెఱ్ఱి మీకునుగలదా? యనినచో మేమట్టిపట్టుదలకలవారము కాము గాని; వారేతాదృశనియమసముద్రములోఁ దేలుచు మునుఁగుచున్నట్లు వ్రాసికొందురు గాన నిది యెన్నినారమని చెప్పెదము. బాణుఁడు రేఫాంకురము మొదటఁ బ్రయోగించి చెడినాఁడని చెప్పుదురు. విస్తరమప్పకవీయాదు లెఱింగింపఁగలవు. మఱియు నిందు నాలుగుతప్పులు చూపట్టుచున్నవి. అందులో నొకటి వ్యర్థమనుదోషము. ఇట్టితప్పులతడకను బ్రకటించినందులకుఁ గొంకియే కాఁబోలు విశేషజ్ఞుఁడనిపించుకొనుచున్న వేంకటశాస్త్రిగారీపద్యమును దోసిరాజని కృష్ణాపత్రికలోఁ దక్కినపద్యములను మాత్రము ప్రకటించియున్నారు. ఇంతకుఁ జెప్పవ

సీ॥ *"వామనుండనియె ద్విత్వవిశిష్టజాతిప్రా
యికముగాఁ గ స్తనాదులకునటంచు"
నెమకి "ప్రాయోగ్రహణము చేత రక్షిత
మనుట యుక్తముగాద"టంచుఁ బలుకు
టాశ్చర్యమా సూత్రమం దుదాహరణంబు
పోల్చినవిట్లు వాపోవఁబోరు
"ప్రాయేణ"యనియెడు పదముంచుటకును "స్త్రీ
ణాంచక్షు"వనుచు యోజించిచూపె
గీ॥ దీనిగనినంత మీమాటదిద్దలెస్స
పదియుఁ బద్యంబులను వ్రాసి భ్రమతపడుట
కాద, యిదియొక సూత్ర మర్యాదయిందుఁ
జెడుటచూడంగ నాయంతసిగ్గుపడుదు.

లసినయంశ మేమున నిందు "కంటిచే వీక్షింపంబడరానిదై" యనుదాని కేమైననర్థము గలదా? ఒకరుమాత్రము కంటికో వీక్షింపక తుంటితో వీక్షింతురా? అని శంకింపవచ్చునా? "స్తనాదీనాం ప్రాయేణద్విత్వవిశిష్టాజాతిః" అని వామనుఁడు చెప్పుచుండఁగా నీయేకవచన మెట్లుసమర్థింపఁబడునో? ప్రాయోగ్రహణముచే రక్షితమనుట యుక్తముగాదు. దీనికి జ్యేష్ఠభ్రాత బందరుశతావధానములో నటియొకపద్యముగలదు.

చ॥ సరసుల్ కాంతలగుబ్బ చం(టిగవ)తో సాటిం గుబాలింప) న
బ్బురపుం బచ్చనినిమ్మపండు చెల్లఁగుణ్ మో దానుసంధాయియై

ఇందుఁ గుబ్బచంటికవతో నొకనిమ్మపండుపమింపఁబడినది. వేలువేలుగ నన్నయింతురుకాఁబోలు! అతివృష్టియో యనావృష్టియో యేలచేయవలయును? గ్రామ్యకవులుసైత మట్లుచెప్పినవారుకారు.

క॥ "ఇంతలు బదరీఫలములు। ఇంతలుమారేడుపండు, లీడుకుజోడా
బంతులు, తామరమొగ్గలు। దంతికుంభములఁబోలు తరుణీకుచముల్"॥

---

*"స్తనాదీనాం ప్రాయేణద్విత్వావిష్టాజాతిః"--ప్రాయేణకిమ్--"స్త్రీణాంచక్షుః" కావ్యాలంకార సూత్రాణి.

మ॥ పదిపద్యంబులు వ్రాయుచో మొదటిదా పద్యంబునందందుము
మ్మొదలౌ పాదములోనఁ బ్రాసమఱువుంబొందంగ మందాత్ములుం
డుదురాయంచవహేళచేసితిరి విడ్డూరంబుసూత్రంబులో
నెదురై కన్పడుఁగంటికిద్ది తమకిట్టింకింకనే జంకునన్.

శా॥ ఈరీతిందలపోయఁగూడదు కళాహిందోళనాందోళితుల్
మీరల్ భాష్యవిదుల్ కనంబడని హ్రస్వలీలల్ వెలింబెట్టు వా
గ్ధురల్ పండితులిట్టియీతమకు నేకీభూతయోగంబు నిం
డారంగన్గొనుమాత్ర కాలమదిలేదా స్థానికుల్ కావుటన్.

మ॥ పయికిం గన్పడుదానికిన్మొదముగూర్పన్ లేక ప్రచ్ఛాదితం
బయియున్నట్టియుఁబేలికెత్తికనియందానందముంగొంతఁబొం
దియు నామాత్రసద్వృత్తిరకసమర్థింపన్ బసల్లేక వ
న్నెయు వాసింగనువారికెందెవరొకో నేర్పంగలర్కీతులన్.

గీ॥ కన్నుదోయికి మఱియును జన్నుగవకు
నొక్కయుపమాన వస్తువునుంచి సాటి
చెప్పి నుతిఁగన్నయట్టి ప్రాచీనకవుల
వినుతమైన ప్రయోగముల్ వేనవేలు.

ఉ॥ దంపుడుపాటపాడెదరు తప్పకయొప్పొకనంతనూ గుబా
ళింపననంగ నిందులవలేశము దోషములేదు మ్రుఁగ్గులో

సరసులగు కవులుగాని యట్లుపోల్పలేరఁట! వారు తిరుపతివేంకటేశ్వరులేకాఁ బోలు! హా! హా! హా! ఎంతసరసులు! హా! హా! హా! హా! ఏమిసరసతిరుపతివేంకటేశ కవులు!

మఱియు నిందు "చంటిగవ" యనుచో గకారాదేశ మజ్ఞానమూలకము. చనుంగవలో గకారముండఁగా నిం దేల్లయుండరాదని వ్రాసినట్లున్నారు. 2 "గుబాళించు" ప్రకృతార్థము రాక చెడినది. మఱియొకలాగున నన్వయించినచోఁ బ్రక్రమభంగమగును.

దింపఁగ నియదర్థమని తేల్పక పోవుట పాడిగాదు "ఘో
షింపుట" దీనికర్థమని సిద్ధములాక్షణికంబు చూడుఁడీ!

ఉ॥ డంబముగొట్టవచ్చును హడావిడిచేయనువచ్చుఁగాని బిం
కంబునునిల్పుకోఁగఁగడుఁగష్టము ధారణతోడనిర్విశే
షంబుగనిర్వహించు సరసంబయిమెప్పు శతావధాన కా
ర్యంబది యేడ! హస్తిమశకాంతరభేదముకాదె యెన్నఁగన్.

గీ॥ భాష్యవేత్తలు మీరలు పలుకుపలుకు
లకును నర్థము తెలియఁగలమె నిజముగ
నిప్పుడొప్పరికించుట యెంచ వెనుక
యూహయయ్యది యేకదేశ్యుక్తియెమొ.

ఉ॥ గొప్పఁగ రాజసత్తములు కోరినపద్యము లేక్రమంబునుం
దప్పక చెప్పువారలటు "ధారణమాటయటుండనిచ్చి యం"
చిప్పగిదిన్ లిఖింపఁగను నేల? పరస్పరభేదవాక్యముల్
తొప్పలు దోరలెక్కువలు తొంబదితొమ్మిది కుప్పతెప్పలున్.

క॥ మూలస్థానేశ్వరశతి
మూలస్థానేశ్వరమసి మూలుగనేలా!

అవధానమైనపుడు పద్యములన్నియుఁ జదువక శ్రీవారుకోరినవిమాత్రమే చదువుటెటువంటిది. అని యింకొకచొప్పదంటు శంకయాచార్యులవారికిఁ దోఁచినది. ఈయవధానము నాలుగుగంటలలోఁ జేసినదిగాని నాలుగు మూఁడురోజులు గుంటురువ్వులువేసి వల్లించియుఁ గడకు బప్పులోనడుగు వేయుఁచుండువారి యవధానములవంటిది గాదని మాయాచార్యులూహించుకొందురు గాక! ధారణమాట యటుండనిచ్చి యింత స్వల్పకాలములోఁ దిరుపతివెంకటకవులు నూఱుపద్యములనైనను జెప్పినట్లు కనుపట్టదు. మూలస్థానేశ్వరశతకము మూలస్థానేశ్వరశతకమే. అట్టియెడ మేము నాలుగుగంటలలో నవధానము ముగించి శ్రీవారుగోరినపద్యములనైనఁ జదివితిమి చాలదా? మేము చెటి యొకపాదమును జెప్పుచుఁ బదిగంటలలో నొనర్చిన పతియొక సంపూర్ణావధాన మీగ్రంథమాలయందే ప్రకటింపఁబడియున్నది. దానినిగూడఁ జూచి మీ వెత్తినడంచుకొనుఁడు

చాలుంజాలును బాండితి
నాలుగుగంటలకుఁ జేసినారఁట భళిరా!

చ॥ కనమతిశక్తిమైని బదిగంటలకాలములోన మేము ని
ర్వారమును నిర్వహించితిమిపో! యని వ్రాసితిరట్లుచేయుటె
సరియగుచో మఱొక్కపరిసల్పుఁడి యచ్చటికాగితంబులన్
బొరిఁబొరి నింటికింగొనుచుఁ బోవక వర్ణనచేయుకెంతయున్.

ఉ॥ మా కెటనుండియొక డునమానుపరీతినిగమ్మరెయొందుతాఁ
బ్రాకటరీతివచ్చెనని వ్రాసితిరందును బూతులెన్ని వే
లోకను బట్టఁజేసితిరలో! పెఱవారల నెత్తిఁబెట్టనే
లా! కరమూనితొమ్మిదవయత్నముయొకరువీరుపెట్టరే.

రాజకార్యధూర్వహులును, ప్రకృతిసుకుమారుఁడగు నృపశిఖామణియుఁ దిలకించుటకయి స్వల్పకాలములో నవధానముఁజేయుతలంపుతో "సీసము మొదలగు పెద్దపద్యములనుగోరి కాలక్షేపము సేయవలద" ని పృచ్ఛకులతోఁ జెప్పుటదక్కఁ దక్కినవిషయములయందు వారివారియిష్టము ననుసరించియే నడిపితిమి. కావుననే "పృచ్ఛకులు గోరినరీతి" నని వ్రాసియున్నారము.

కవిరాజవిరాజితము తోవకము మున్నగునవి యిందుఁ గొన్నివృత్తములే కలవనియుఁ దక్కినవి సామాన్యపద్యములనియు మీయాక్షేపము.

సామాన్యపద్యములనఁగానేమి? శార్దూలము, మత్తేభము, ఉత్పలమాల, చంపకమాల మున్నగునవి వృత్తములుగావా? తఱుచుగాఁ గవులు వాడినంతమాత్ర వానికి వృత్తత్వహానిలేదు. అవి కందగీతములవలె జాత్యుపజాతులలోఁ జేరినవిగావు. వానిని గూడ లెక్కించుకొని చూచికొనుఁడు. అట్లుగానిచోఁ దిరుపతివేంకటకవులు దీర్ఘావకాశముఁగైకొని యొనరించిన యవధానాభాసములకుసైత మీయాయి తగులకమానదు. వారి బందరుశతావధానమును గుఱించిన యీలేఖార్థమును జదివిచూడుఁడు.

"అవధానకాలమందు అడిగినవిషయమునకుఁ గొంచెముఇంచుమించుగాఁ దోఁచినవిషయముమాత్రమే చెప్పిరి. చెప్పినవిషయములకుఁ దగినహెడ్డింగులు పెట్టి యచ్చువేసినారు. యథార్థముగా నవియన్నియు నేవియో చెప్పుటకుఁ గాలయాపనను బట్టి మఱి

సీ॥ పదిమంది పెద్దలు పదఁపడియందఱే
కగ్రీవముగ బల్కఁగలిగి రేని
అలజడిచచ్చి చేయంగల విన్నప
ములుగాఁగ నవధానములరె నేని
తిరుపతి వేంకటేశ్వరుల గెల్చెదమని
దండిగా బైసిమీకుండెనేని
ఏయభిజ్ఞుఁడో మీకుసిరీతిగాఁ గమ్మ
వాస్తవమ్ముగఁ దానవ్రాసెనేని
గీ॥ అట్టిమేధావి పేరు పైఁబెట్టరాదె
గెల్చెదమఁటనియహమున్న గెల్వరాదె
అందఱకుఁ దెలిసిన రహస్యంబిదికద
కార్యశూరులుకారాదె కాఋలేల!

పుదగిలినది...మీ పేరెత్తిన నాయనబట్టియూకునట్లు గంతులువైచుచు 9 అష్టముయా కరువు పెట్టును...ఈశతావధానము 9 దినముల దీర్ఘావకాశముఁ కైకొనిచేసినదైనను గంటలలెక్కను మీరుచేయునట్టి యవధానమందు శతాంశమంతయైనను రసవంతముగా నుండి శతగుణితముగా దోషయుక్తమయినదని పెద్దమనుష్యులందఱును ఏకగ్రీవముగా ననుచున్నారు

" మొదటి 50 చరణములును రెండవ 50 లోని రెండవచరణములలోఁ గొన్ని యును మాత్రము వెం. శా. గారు చెప్పిరి. తక్కినవన్నియు తి- శా- గారివే వెం-శా- గారు పూర్వపు నానారాజసందర్శనపద్యములఁ జదువుచుఁ గాలక్షేపముచేసిరి " --

వీరియవధానప్రక్రియ దెలిసినదా? మాకిరువురకు భేదములేదని తి. శా. గారిని ముందునకుఁద్రోసి వెం. శా. గారు వెనుకటిపద్యములఁజదివి యంగఁజేయుచు నెట్లో " చేయంగలవిన్నపములుగా " నవధానమునీడ్చి మఱికొన్ని నాళ్ళకుఁ గొన్నిపద్యములు చేర్చియు మఱికొన్ని మార్చియు నొక యపూర్వగ్రంథమును బ్రకటింతురు. " తెల్లనివన్నియుఁ బాలు నల్లనివన్నియు నీళ్ళు " నని తలంచునూఁలుపిల్లలు కొందఱును, బహో

ఉ॥ ఊఱకుమమ్మ! యింతకున యోగ్యులుతిర్పతి వేంకటేశ్వరుల్
కాటియఁ బెట్టినారు కసుగందులునైనను రామకృష్ణులే
వీటికులై కవీశ్వరుల వెట్టికిఁ గొట్టి ముదంబునీకుఁ జే
కూఱఁగఁ జేయువారలదిగోఁ గనుగొమ్మ శతావధానమా!

శా॥ క్రోఁతిం ద్రిప్పినయట్లు త్రిప్పిరి నినుంగుక్షింభరిత్వంబునన్
లాఁతుల్ కొందఱు వారినాటలిఁక నేలా! రామకృష్ణాహ్వయుల్
బ్రాఁతింబంజరమందుఁ జిల్కగతి మర్యాదంగ నుంగూర్తురీ
చేఁతల్ లేహరకాయకోఁతలని సంశీతింబడంబోకుమీ!

శా॥ ఉండంబోరు కవిప్రకాండులెవరే యోజింపనీమాత్రపుం
గండల్ సత్కవితాభిరాములు కళాకప్రాకృతుల్ పాండితీ
శౌండుల్ నూతనదివ్యసద్విరుదభాస్వత్కీర్తు లంచంచునుం
దండూరా తెగఁగొట్టుఁడింక నవధానజ్ఞానవిజ్ఞుల్ బుధుల్.

కుమునందలి వారును, జంకలు తాటించుకొనుటయే వారికిఁ బరమానందము. వీరిన్ని లావాదేవీలుపడినను యథార్థజ్ఞుల యభిప్రాయ మెట్లున్నదో! శతావధానమా! యూఱడిలుము!—

శా॥ చేతఃప్రీతిఁ బురాతనుల్ కవివరుల్ సృష్టించి పోషింప వి
ఖ్యాతుల్ దేవులపల్లిసోదరులు నిన్నాస్థానికెక్కింప న
య్యో! తర్వాతను గాకవీశ్వరులు మాయోపాయు లింటింటికిం
గ్రోఁతిం ద్రిప్పినయట్లు త్రిప్పిరి నినున్ గుక్షింభరిత్వమ్మునన్.

దైవవశమున నాదుర్దినములెల్లఁ గడచినవి—

శా॥ ప్రీతిన్ దేవులపల్లిసోదరులు సుశ్రీమించు నాస్థాని నే
భాతిన్ నీకు యశఃప్రసూనమిడిరో ప్రాఁద్రోవ నారాయణా
ద్వైతిచ్ఛాత్రులు రామకృష్ణులు మహత్త్వంబిచ్చి నీకెంతయున్
ఖ్యాతింగూర్తురు దిక్కటాహముల నింకం జింతనీకేటికిన్,

మ॥ అదెకాఁబోలును నిన్న నెల్లరకు నూహాం జేయలేనంత జో
కదలిర్పంగను బ్రమోఁక బ్రమోసెనఁ టమాఘుంటాపథంబందుఁదా
మిదమిత్థంబని చెప్పఁగాఁ దెలియలే రెవ్వారలుంగానిబి
ట్టుదయంబె ట్టెను "నట్టహాస" మదెదండూ రాయటుం గొప్పుగన్.

శా॥ సింగారంబుగ రెండుపద్దెములచేఁ జేతః ప్రియాభ్యాహాస
ర్వాంగీణావయవాభివృత్తి యగు నన్లాత్మస్తుతిం జేసికో
నంగీకారమె కాక యుల్లసుమరా! యుంచెంచు మన్నామమేల్
సంగీతాలకుఁ జంతకాయులవి రాలుంబోలు నేమెన్నఁ జేన్.

సీ॥ ఒకశబ్దమునకేని వ్యుత్పత్తి తెలియని
యెమ్మెలను పదేష్ట కెంతదప్ప
వికలినూపమూంఛను వదింపఁగ లేని
యెఱుకువకవధాన మేడకేశ
మొగమోటమాటలుంచి బూమెలాడుకొనెడి
నింతవారికి విద్దె యేమివరుస
ఏకుశైనవాడ్రప రనెల్ల దూఱెడివారి
కిహింతంబగునీతి కేమివావి

ఆ॥ తమవిధంబుఁ దెలిసి తమ్ముదెలిసియూ
నసముమీఁద నెఱులు కసిమసంగ
డంగుకలువతేని డాకాలఁదన్నంగ
నరయుచున్న వార లిక్కటకట!

తోవకవృత్తమునుగూర్చి వీరువ్రాసిన పంక్తులు:—

“తోవకవృత్త మప్పకవీయమున నెచ్చటను లేదు. అందుఁ దామరసవృత్తమను నామాంతరముగల తోదకవృత్త మొకటికలదు గాని యది గతిచే దీనికిసరిపడినను నీగణములు కలదిగాదు కావున నీవృత్తముగూడ నూతనసృష్టియని యూహింపనయ్యెడిని”

గీ॥ భారతమున సుదక్షిణా పరిణయమునఁ
బ్రోదిఁగాఁగూర్చు తోటకదోదకముల
వృత్తములు సత్ప్రయోగంబులిచ్చినార
లున్న దానికి సంతోషమూనవలదె.

ఈవ్రాఁతవలన నప్పకవీయము గాని వృత్తము చెప్పఁగూడదనియు నప్పకవి చెప్పిన వృత్తమే పురాతనస్పష్టమనియుఁ దేలుచున్నది. అగుఁ గాక! ఇసీ! హీ! ఇట్టిపిచ్చిశంకలకెల్ల మేము సమాధానము చెప్పవలయునా? మీరే మఱియొకసెలవఁ గన్నులువిప్పుకొని యిట్లు తెలిసికొంటిరి:—

“ఛందోవిషయమునఁ బ్రౌఢగ్రంథ మప్పకవీయము గాని సులక్షణసారము కాదు. లక్షణసారముయొక్క యసారతనుగూర్చి యిట్లువ్రాయుట యప్రస్తుతము. అందెన్నో తెలివితక్కువలు కలవు. తోవకమును వీరితరలయు నప్పకవిమతమున దోదకమును విచికిలితయు నగుచున్నవి. నామాంతరసద్భావమునకుఁగూడ నతనిసమ్మతిలేదు. ఉన్నవానికిఁ జూపుచునేయున్నాఁడు. ఈవృత్తద్వయమునకు భారతాదిప్రమాణముగూడ మృగ్యము. తోవక మించుక భేదముతో నామసామ్యముగలదియేమైనను వీరితరలకు లక్షణసార మాధారము కావలయునేకాని యప్పకవీయము బొత్తిగా సంబంధింపదు”

అప్పకవి యొకానొకచో లక్షణసారోక్తి నంగీకరింపమిఁ గని “మగఁడుగొట్టిన మధుకరపువాఁడును గొట్టె” ననుసామెతగా మీరుకూడ నందెన్నో తెలివితక్కువలు గలవని యాక్షేపించితిరి. కానిండు. తోవకవృత్తము మొదట నప్పకవీయమునందు లేదనుకొని యప్పకవీయమే సర్వప్రమాణమనియు నది యిందులేదనియు నధిక్షేపించితిరి. పిమ్మట నదియే నామాంతరముతోనున్నట్లు గ్రహించి క్రిందఁబడినను మీఁదఁబడినవాఁడనే యని నామాంతరమునకై యిప్పుడు పెనఁగులాడుచుంటిరి. వినుండు.

“ధోధకవృత్త మిదం భభభాగౌ” అని వృత్తరత్నాకరము. ఇది సర్వసంస్కృత కవిసమ్మతము. దీని నప్పకవి దోదకవృత్తమని వ్రాసినాఁడు. మీరు నట్లేగ్రహించితిరిగదా? లక్షణసారవేత్త తోవకమని చెప్పెను. మఱియొకచోఁ దోటకమనికలదు. వేఱొకఁడు తోదకమనియెను. ఇందఱిలో నప్పకవియే విశిష్టుఁడా? అట్లే తరలయు శ్లాఘ్యమైనది. మీయప్పయు విచికిలితమను మాఱుపేరు నెప్పఁగొనియేయున్నాఁడు.

క॥ "కామాంబా"యనుశ్లోకము
నేమముతప్పినదె ద్వంద్వనిష్ఠపదంబుల్
నోము నెయన్వయమింకొక
సామాసికపృథగనర్థ శబ్దము గాదన్.

శా॥ "ఆద్యన్తాటకితా" యనఁగంబడి భాష్యాంశసూత్రమున్
దాద్యాహీశ్వరుఁడెట్లు వ్రాసె నల భాష్యంబందుఁ దద్భాష్యకృత్
ఖద్యోతోక్తి యథావదున్నమిత తాత్పర్యంబు నున్నన్నచో
సద్యం బేయిది తప్పటం చొకరి కాశాసింపరే మీరలే.

సీ॥ *అలభాష్యమందు "అజావిధనా" యను
నివిశేషణమొక "దేవదత్త
యజ్ఞదత్తౌ" యనఁగలరు ద్వంద్వమునకుఁ
దాన్చినయెడ నజాధనమెవరిదొ

ఆప్పకవియెఱుంగని సామాంతరములు గలవు. చూ సువృత్తతిలకము. ఇంక మీరుఁ బ్రయోగము చూపవలసియున్నది.

తోటకవృత్తము. దేవకృతంబులు ధీరులకైనన్, భూవరమాన్యుఁగఁబోలునె యెట్లుం
గావున శ్లోకము గాదనఁగం, గావలదేమిటి గౌరవమొప్పన్.

ఇది యానందముద్రాక్షరశాలా ముద్రిత భారతప్రయోగము. ఆదిప్రయోగముఁ గూడఁ జూపుమా?

తోటకవృ॥ నాగయ పోతజ నప్రభుఁడౌలిన్, నాగమయన్ లల నామణియందున్
రాగముతోఁగఁజిన రావనఁగాంచెన్, రాగవతీరతి రాజసమానున్.

సుదక్షిణాపరిణయము.

శ్లో॥ కామాంబా సూరాంబే నారాయణశాస్త్రి రామచంద్రబుధౌ
మాతరపితరౌ తు(ద్విర్వచనార్థకః) యయోస్తౌ, వేంకటరామ రామకృష్ణకవీ.

---

*"సమాసనిర్దేశోఽయం తత్ర న జ్ఞాయతే క ఆదిః కోఽన్త ఇతి। తద్యథా। అజావిధనౌ దేవదత్తయజ్ఞదత్తావిత్యుక్తే, తత్ర న జ్ఞాయతే, కస్యాజాధనం కస్యావయ ఇతి। యద్యపి

యవిఘనమెవరిదో యనివిభాగంబుగాఁ
దెలియఁగాఁబడదంచుఁ గలదు మఱియు
నిదిలోకదృష్టాంతమే యనియును వ్రాసి
ప్రకృతసూత్రమున ద్వంద్వమునకన్వ-

ఆ॥ యంబునట్లు చెప్పెవలఁ బ్రాఁకలోకదృ
ష్టాంతమునకు సూత్రచాలనంబు
తగవివర్తకము యథాసంఖ్యసూత్రంబు
కలదుగాన యర్థకలితమంచు.

క॥ *నాగేశభట్టుకూడఁ బ్ర
యోగమిది యసాధువంచు యోజించి మహా
భాగుఁడు వ్యాఖ్యానంబున
నీగతియే యనుసరించి యెఱుకడ చేసెన్

వేంకటరామకవికిఁ గామాంబా నారాయణశాస్త్రులు తల్లిదండ్రులనియు, రామకృష్ణకవికి సూరాంబా రామచంద్ర బుధులు తల్లిదండ్రులనియుఁ, బ్రథమకక్ష్యం జదువు విద్యార్థులుసైత మీశ్లోకమును సక్రమముగా నర్థము చేసికొనఁగలరు. అప్రస్తుతపురాణము గిరతప్రయోగములను బట్టి యన్వయము చేసికొనవలసిన దుష్కాల మింకను రాలేదు. లింగ వచనవిభక్తిజ్ఞానము లేక యపార్థములు చెప్పఁజూచువారి కపర్యాదయే గాని శాస్త్రిమర్యాద యక్కఱలేదు. మేము గ్రంథాంతగద్యములందు శాస్త్రి

తావత్ లోకఏషదృష్టాంతః। దృష్టాంతస్యాపి పురుషారంభోనివర్తకో భవతి। అస్తిచేహకశ్చిత్పురుషారంభః। అస్తీత్యాహ। కః। సంఖ్యాతానుదేశోనామ ఇతి" "ఆద్యన్త సూత్రభాష్యే"

---

* యద్యప్యత్రమిలితస్య నైకత్రాన్వయ ఇతిద్వంద్వే న ప్రాప్నోతి। తథాపి సమూహయోరన్వయబోధోత్తరం యథాసంఖ్యమితి సూత్రారంభసామర్థ్యాత్పునః ప్రత్యేకాన్వయః లోకేత్వేవంరీత్యా ప్రయోగోఽసాధురేవేతి భాష్యేస్పష్టం "శేఖరే"

మ॥ *విషమిాకారుఁడుద్వంద్వగర్భితబహుప్రీహ్యర్థమాద్వంద్వతా
విషయార్థంబునకన్వయింపదని తెల్పెన్ భాష్యసారస్యమిా
విషయంబుండఁగ విశ్వనాథబుధుఁడొప్పెంద్వంద్వముంద్వంద్వతా
విషయార్థంబున కన్వయించునని స్వప్రీతిన్ విడంబించుచున్

క॥ జాతినివచింతుమంచును
నూతనమగు నొండుత్రోవనుంబట్టినచో
బూతగును దెలివితక్కువ
యే తెలియునుగాన చెప్పనేలా! విలగన్.

ఆ॥ మీరుసూపినట్టి విషయమేకాదు మిా
రూని చెప్పఁగల ప్రయోగమిదియుఁ
దరలిపోవవలయు ద్వంద్వైకదేశస్థ
పదములకును వేఱుపథముగాఁగ.

బిరుదముల నామముల తుదఁ దగిల్చికొంటి మంటిరి. నిజమే మేము మొన్నటివారము గాన మొన్నటినుండియే పెట్టుకొనినారము. ఇక్ష్వాకులనాఁటి వృద్ధకవులప్పటినుండి యుఁ దగిలించుకొన్నారు. అభిజనమునందుఁ దిరుపతయ్యగారని పిలువంబడు మొదటికవి తిరుపతిశాస్త్రిగారు కాలేదా? వేంకటాచల మనంబడు రెండవకవి వేంకటశాస్త్రిగాను, పెరసిమైనపుడు వేంకటేశ్వరుఁడు గాను మాఱలేదా? వారివలె శ్రీకింకవీంద్రఘటే త్యాది సర్వాబద్ధబిరుద మేదోయొకటి పెద్దాపురము చేఁద త్రాడంతపొడవుగా మేము ప్రతిగ్రంథమునందున వ్రాసికొనుచుండుట లేదు. పైసంస్కృతశ్లోక మాంధ్రము నడుమ నన్వయింప దనుట యజ్ఞానవిలసితము.

---

*తథాచ, తీర్ణదగ్ధాబ్ధిలంకః" ఇతిప్రయోగోఽసాధురితికేచిత్। అన్యేత్వత్రాజా విధనా దేవదత్తయజ్ఞదత్తావిత్యుక్తేర్నజ్ఞాయతే కస్యాజాధనం కస్యావయ ఇతిభాష్య స్వరసాత్। ద్వంద్వగర్భబహుప్రీహ్యర్థస్య సమూహాస్య ద్వంద్వార్థసమూహేన, అన్వయోత్తరం నప్రత్యేకమన్వయః। పరస్యద్వంద్వార్థయోస్తుప్రత్యేకమన్వయో భవత్యేవే త్యాహుః॥ "విషమిా"

క॥ ద్వంద్వసమాససమూహము
ద్వంద్వద్వంద్వైకదేశవా స్తవ్యపద
ద్వంద్వపదాన్వయ మెటుల్వం
దుంద్వాదృశులకె యదియును దోషకవలయుక్.

ఉ॥ ద్విర్వచనార్థకంబనుచుఁ దెల్లముగాలిఖియించినారలే
గుర్వవరోధమీపలుకు గూర్చెడునెందును ద్వంద్వమెప్పుడే
నిర్వరఁగూర్చి చెప్పఁగద, యింకొకభావము, యేకశేషగా
నిర్వహణంబుచేయ ధరణింగొనితేవలెఁ గ్రొత్తసూత్రముక్.

ఆ॥ వెఱ్ఱిశంక జేసి విసిగింపఁబోము ప్ర
త్యుత్తరంబు చెప్పనోటు! మీజ
వాబుచూడఁ గానవాబుదర్బారుద
ర్బారుకవివరేణ్యు లీరలగుట

అత ఏవో క్తం వికృతివివేకే „ప్రబంధకేవలాద్యస్య ప్రయోగస్తున దోషకృ ”
దితి

సీ. దంబోళిధగసతీ ♦ తాంబూలపేటీషు
దహనబింబాధరా ♦ స్తనభ రేషు

శ్లో. హరయే జితమరుదరయే... దేవాయనమః” ఇద్యాది ప్రయోగాః ప్రబంధేషు బ
హవః ప్రవర్తంతే. కించ. తత్రైవ “ వినానుకరణంకేచిదాద్యశబ్దప్రయుంజతే ,,

అని “అనుకృతేస్తినాక్యంశు” అను సూత్రమునకు వ్యాఖ్యానముఁజేయుచు న ముఁజేయుచు నహోబలపండితుఁడు చెప్పినాఁడు. దీని పిండితార్థమది—అనుకరణస హితమైనను గాకున్న సమర్థమగు సంస్కృతపద సముదాయ మాంధ్రమునఁ బ్రయోగింప వచ్చును. అనుకరణరహితముగు కేవలపదమును బ్రయోగించునప్పుడు శ్రవ్యతఁ నపేక్షింపవలయును. కావుననే విశాంపతులు మున్నగు తిరుపతివేంకటకవుల ప్రయోగములు మీరు వ్రాసిన “అహంతావ దీసభలోః కేనచిత్కారణేన (స్వస్కాలుపిల్లలుత్వే

క॥ ఇత్యాదులంచు నెటులోఁ
ప్రత్యుత్తరమిచ్చురీతి పరికింపంగా
నత్యుత్తమమగుమార్గము
ప్రత్యక్షప్రమితిచూప రాదొకో యున్నన్.

క॥ ఎంచుచునర్థరి శబ్దరి
యంచుఁబ్రయోగించినాఁడవగునేయనయో
జించియుఁ గర్తరిభర్తరి
యంచుఁబ్రయోగంబు లిచ్చెనంటబళీ రే!

న) ఆవంతయు జంకులేక కానిచిత్వద్యాని చెప్పగలను'' అను దానివలెఁ బరిహాసపాత్రములు. ఈప్రసంగమునం దనవసరముగా "ఒక కవి పదునైదవాబ్దంబు, అని ప్రయోగించె. ఆగ్రంథమునకు నద్భుత బిరుదము మాత్రము కలదు" అని యద్భుతోత్తర రామాయణమునందలి "సీ. పదియైదవాబ్దంబు మొదలుగాఁగవినయి" అనుపద్యమును బురస్కరించుకొని నాదెళ్ళ పురుషోత్తమకవి గారి నాక్షేపించితిరి. అది ముద్రాప్రమాదము. శుద్ధపత్రికయందలి "21 వాబ్ద. వబ్ద'' అను సవరణను జూడక యాక్షేపించుట శ్రేయస్కరము గాదు. అట్టివి మీకుఁగావలసినచో "వేదసంతలు'' మున్నగు తి॥ వే॥ ప్రయోగములులేవా?

"రత్నాకరభామినులకు'' అని కోమటి, స్త్రీలను నర్థమునఁ బ్రయోగించియున్నారు. రత్నాకరశబ్దమునకుఁ గోమటులనునర్థ మేశాస్త్రమువలన వచ్చునో?'' ఏశాస్త్రమువలన రాదో?

"వందితబుధజనలోకం'' ఇందు "వందిత'' యనుచో నేదోవెట్టిత్రోవఁదొక్కవగును గాని యదియు నిల్వదు''

ఆతప్పేదియో వ్రాయరాదా? నిల్చునో నిల్వదో తెలిసికొనవచ్చును "తనకుఁ దెలియనివన్నియుఁ దప్పులనుచుఁ గుకవిహాస్యంబు గావించు''

విద్యా! వద్యా! అనఁగాఁ బండితులుగలవాఁడా! యనియర్థము.
విద్యావతః యాతి. ఆఙోసుపసర్గేకః. కృదంతము తద్ధితాంతగర్భము.
"ప్రజ్ఞాశూరా'' యనునది కార్యశూర ఖడ్గశూరాదులవంటిది.

గీ॥ బూతులాడుపదము పొగడుటయందు ని
రూఢమగునుగాక రోచకంబు
దోఁపఁజేయుచుండెఁ దొవలరాయనిబూతు
లాడుచుండెననఁగ నన్నలార!

ఇట్టి వెఱ్ఱిశంకలు సేసి విసిగింపక యీశ్లోకముఁ బఠించుకొనుఁడు. పై మీసందే హములు మంచువిడినట్లు విడిపోవును.

శ్లో॥ శక్తిగ్రహం వ్యాకరణోపమాన కోశాప్త వాక్యాద్వ్యవహారతశ్చ
వాక్యస్య శేషాద్వివృతేర్వదంతి సాన్నిధ్య తస్సిద్ధపదస్యవృద్ధాః.

"పూర్ణశశితోడ నెమ్మోము బూతులాడు" ఇట బూతులాడు-అతిశయో క్తులుపలుకును గావుననే వంది "బూతు" అనఁబడుచున్నాఁడు.

భారతమునందు.

ఆ.గీ. బూతువొగడినట్లు పొగడెదుపొగడంగ, వలయునేని సుగుణవంతులైనఁ
గర్ణశల్యులాది గాఁగలవీరులఁ, బొగడుచుండరాదె ప్రొద్దువోవ.
"బూమెలాడు" అనియుం బాఠాంతరము.

ఉ. తొల్లిటి సత్కవీశ్వరులు ద్రొక్కినదారులఁదక్క నూఱుగా
వెళ్లినసొప్ప రీనియమవేదులు వారలదారిఁజేరఁగా
నెల్లరుఁ "గోడిగ్రుడ్డులకు నీఁకలఁబీఁకెడువారె" నవ్వులో
చెల్ల! యిఁకం బ్రబంధములఁజేయుట యెట్టులొచెప్పఁడీ బుధుల్.

ఇందలి సామెత లోకప్రసిద్ధమైనది. "ఈఁక" శబ్దమున కపార్థములేదు.(ఈఁక-పక్షియెఱక) కావున నించుకయు నశ్లీలాపాదకముగాని ఈసామెతతో నేక దేశమును గ్రహించి పలుచోట్ల "నిది యీఁకలఁబీఁకు పాకమా" యని ముదలకించుట యేమిర మణీయము?

ఇట నశ్లీలార్థదాయకములగు దుష్పాకములఁ గొన్నింటి మీకుఁదెలుపుట యప్ర స్తుతముగాదు:—

(1) "నిక్కినాము" పాకము. నానా॥ సంద॥ 58 పుట.

ఇది యాత్మవిశేషణమై తప్పక యనౌచిత్యముఁ జేయుచున్నది. అన్యత్రప్రయు క్తమైనచో నీదోషముగలుగదు. "నిక్కిన కాకవుల్ ఘరంబోలరు సత్కవీశ్వరుల"

సీ॥ తొలినుండి తనకువిద్దెలఁ జెప్పు నొజ్జను
బొరిఁబొరి దరిఁజేరిబూతులాడె
ప్రవరాఖ్యుఁడువిశాల వనివరూధినిఁగోర
మాటాడకయెమేరమీఱెద్రోబ్బె
పోటుబంటయ్యును బాలసుదిండినిగాంచి
యంగవించుచుఁ గాలుపంగళించె
తెలవారుపట్లమొ కళలముగాగుహ్యాప్ర
దేశమ్మునంగడు నాశనొందె
గీ॥ ననిప్రయోగింప నిందుదాష్ట్యమ్ము లేదు
కానివాడుకయందు హాస్యానకమరుఁ
గానయిట్టిప్రయోగంబులూని చెప్ప
నేలయొబూతులాడుకో నేలయయ్య!

---

(2) "ఖాంచోద్ధలంకొరు" పాకము. 1911 సం॥ డిసెంబరునెల సరస్వతీ సంచిక.

ఈపదములకర్థ మాబాలగోపాలము నెఱింగినదియే. అనుకరణమందేని ఇట్టి అపభాషితములఁ జేర్పరాదు. లజ్జనువిడచి త్రిలోకీ విజయము సేయువార లిదిపాటింపకపోవుదురు గాక!

మేమవధానమునఁ గోహినూరువజ్రమును వర్ణించుచుఁ బరిమాణమున దానిని నింబముతో నుపమించితిమి. వీ రానింబశబ్దమునకు వేఁపకాయ యనునర్థముఁ జేసికొని కోహినూరువజ్రమునకు వెఱ్ఱివేపకాయతో సామ్యమెట్లుకుదురునని యాక్షేపించుటయే గాక "నింబమంటే నిమ్మకాయ. ఆవజ్రము కోడిగ్రుడ్డంతయుండునని కొందఱువ్రాసియున్నారు. వీరు దానింబట్టి చెప్పియున్నారు. నింబశబ్దమునుండియే నిమ్మపుట్టినదని కవులయాశయము. అంబనుండి యమ్మపుట్టలేదా?" అని మాయభిప్రాయమును వర్ణించియు విదూషకముఖమున "నిమ్మయనునది తద్భవము గాదు. దేశ్యము" అని నిర్ధారించితిరి. ఆహా! ఏమిపరిజ్ఞానము? ఇటుచూడుఁడు:— "లకుచో లికుచో నింబో దహ్యుర్జంబీరనామకః। స్యుర్జంబీరే దంతశఠ జంభజంబీరజంభలాః" అభిధానరత్నమాల. 28 పుట. సం

ఉ॥ భావవిరోధమైన పలుపల్కులు "లజ్జనువీడియింద్రియలో
కీవిజయంబు సేయు"నని కేరడమాడుట కెందునిష్కృతుల్
లేవిటు లెవ్వఁడేని సవలీలగ నొజ్జఁదృణీకరింపఁగ
వ్యావళియెల్లనింతగని యక్కట! యేమను వారలోకదా!

గీ॥ వమ్మునకునర్థమును బాగవ్రాసినార
న్యాయమును నెవ్వరేనియు నరయుకుండ
మీరలిచ్చుప్రయోగమ్ములే రచించె
నఖిలపూజ్యంబు శబ్దరత్నాకరంబు.

గీ॥ ఈప్రయోగాలజేసి మీ కేమిఫలము
నాపనుపరిశ్రమమ్మెల్ల నాశమాయె
ననఁగ సాఫల్యమబ్బెనే! యౌర! "పంచ
పాండవులు కోళ్లిసామెత"వలెనెనుండె.

స్కృతము. ‹‹ నింబః ›› కన్నడము. ‹‹ నింబే ›› తెలుఁగు. ‹‹నిమ్మ›› అని యందలియను క్రమణిక దేశ్యమనుట ప్రామాదికము.

మాపడినశ్రమంబెల్ల నొక్కపరివమ్మయ్యె—ఇట వమ్మయ్యె- నాశమయ్యెనని యర్థము. ఇది వైకృతవిశేష్యము.

ఉద్యోగపర్వమునందు.

‹‹ సొమ్ము నిష్ప్రయోజనముగ వమ్ముసేఁత ››

విరాటపర్వమునందు.

‹‹ అకట యాఁబడి వమ్మయిపోయె దుర్జయంబైన బలంబు ›› విశేషణమైనప్పుడు గాని ‹‹ వ్యర్థమైనది ›› యను నర్థములేదు. పిడుగునకు బియ్యమునకు నొకటేమంత్రము చదువకుఁడు.

ఏనాములో మే మవధానము సేయునపుడు బ్రహ్మశ్రీ చళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రి గారు నాఁటిసభ నలంకరించియున్నారు. గురుదేవతాప్రార్థన మొనరించినపిదప మేమా యనపై నొకపద్యము చెప్పినారము. అందలియభిప్రాయము:— ‹‹ పలుచోటుల నవధా

శా॥ *శ్రీనాథాదిమహాకవీశ్వరులు ప్రాచీనార్యవాగ్దేవతా
సూనుల్ మున్ను లిఖింపఁ జేర్వడయునా శ్లోకాలు శ్లోకాల**వి**
జ్ఞానంబొప్పఁగ స్వీయపుస్తకములన్ సంధించియున్నారల
య్యానిర్ణీతిని వీరుదొంగలని వ్రాయంజెల్లునే యేరికిన్.

ఉ॥ వ్రాసినకల్పనంబులుకు పల్కునునెత్తినయెత్తుఁగూడ వి
న్యాసముచేయువారలలరారిరి వేనకువేలుసత్కవుల్
దోసమెయద్దివారికిఁ గుతూహలమాదరముంటఁజేసి యా
వ్రాసినకల్పనంబులుకు పల్కునునెత్తినయెత్తుచేకొనన్

ఉ॥ ఇంతియెకాక యొక్కకవియింతకు మున్ను రచించినట్టి వృ
త్తాంతముకల్పనల్ మఱియునక్కరముల్ సయితమ్ముగాఁగ**నా**
ద్యంతముపూసగ్రుచ్చినటులన్యకవీశుఁ డదృష్టపూర్వత
ద్వంతుఁడునున్ రచించుననఁ దప్పెగుణాగ్రణత్వముండినన్.

నిమై పఱఁగిన వేంకటశాస్త్రిగారియవధానమం దొకసభ్యుఁడు పృచ్ఛకుఁడునై యుం
డుటంజేసి మాకవిత్వము మఱెంత ప్రకాశింపఁగలదు" అని.

ఇట్లు తనసభ్యతను బొగడినందుల కాయన మమ్మభినందించెను గాని యపుడు
గురువుగారఁజెప్పలేదని గ్రుద్దులాడలేదు. ఆపొగడికచే వారికి శిష్యులైనట్లు తేలినదఁట!
వహవా! ఈబాదరాయణసంబంధకల్పన మచ్చముగా వేంకటశాస్త్రిగారిదే. ఏమన?

సీ॥ ఏనాఁటికొకగుబ్బ గానశాస్త్రమ్ము రెండవగుబ్బ సాహితీడంబరంబు
ఏనాఁటియిలు సత్కవీశాననంబు రెండవయిల్లు చతురాననాననంబు
ఏనాఁటి ప్రియశిష్యుఁ డానాకసంభవుం డటుమీఁదిశిష్యుండు వ్యాసమౌని
ఏనాఁటిపుత్రుల య్యేడ్వురుమునులు దేవమనుష్యులెల్లరుఁ బౌత్రభూతులు

---

*ఉద్దామద్యుమణిద్యుతివ్యతి కరప్రక్రీడ దగ్నిస్ఫులింగ|జ్వాలాజాలజటాలజాంగలత
టీ నిష్కూజికోయష్టయః ... ... మురారిః

శా॥ మాళిం......ప్రాలేయాహిత సంప్రదీప్తకిరణ ప్రక్రీడదర్కోపల| జ్వాలా
జాలజటాలజాంగలతటీ వాచాలకోయష్టికై. ... ... హారవిలాసము

మ॥ *"కవితావేశముచే జనించియు సువిజ్ఞానస్వరూపంబునౌ
కవి నుంజూపు పరిభ్రమించు నలయాకాశంబుపైనుండియా
భువికిన్ భూమినినుండియున్ దివికి" నాన్ మున్ జెప్ప నాంగ్లేయస
త్కవివాక్యంబులఁజూచుకొండదియె శంకల్ దీర్చి మేల్ కూర్చెదున్

చ॥ "హృదయగతింబు రాతనకవీశ్వరులేఁగని త్రోవ లేదఁ"టం
చుదితసరస్వతీపటుదయోదయుఁడూర్జితసదుష్కవిప్రథా
చ్ఛిదురుఁడు సంకుసాలనరసింహకవీంద్రుఁడు చెప్పఁబోఁడె జో
కదగఁగఁ బ్రౌఢమైన కవికర్ణరసాయనమందుఁబొందుగన్

శా॥ †కాశీఖండమునంగలట్టియొకచొక్కంబౌసమాసంబువి
ఘ్నేశానుండలకుట్టినామ కవిబంహిష్ఠుండు తంజాపురీ
దేశాధీశుని లక్ష్యపెట్టనిమహాధీరుండతండే రసా
వేశత్వంబునఁగాక చేర్చుకొనునే స్వీయప్రబంధంబునన్

ఇందు సరస్వతికి మొదటిశిష్యుఁడు వాల్మీకియనియు నటుమీఁదిశిష్యుఁడు వ్యాసమౌనియనియు మూఁడవపాదమునఁ జెప్పఁబడియున్నది. సరస్వతియొద్ద వీరియువురు విద్యాభ్యాసముఁజేసిరని యేమహాకవియుఁ జెప్పియుండలేదు. అచ్చటచ్చటఁ గొందఱుకవులు సరస్వతి మాకుఁదల్లియనియు, మఱికొందఱుపాస్యదైవతమనియు, మఱియుం గొందఱు భార్యయనియుఁ జెప్పుకొను వాడుకగలదు. దానింజూచి యీగ్రంథకర్త వాల్మీకియు వ్యాసుఁడును సరస్వతికి శిష్యులనికల్పించెను. వీరు శిష్యులుగారు. సరస్వతి నుపాసించువారు. మొదటికవి వాల్మీకియనియు, రెండవకవి వ్యాసుఁడనియు

---

*The poet's eye in a fine Frenzy rolling.
Doth glance from heaven to earth, from earth to heaven.

Shakespeare's Midsummer Night's Dream.
Act V. Scene I.

---

†కృతాన్త మహిషగ్రీవేయ ఘంటారవః వ్యాసః
కృతాన్త మహిషగ్రీవేయ ఘంటారవః కుట్టిః

గీ॥ *వ్యాసమునియేఁగనట్టి త్రోవలును గలవె
†మాఘుకవికూర్పకున్నట్టి మాటకలదె
‡కాళిదాసుండు నోడువక కలదె యుపమ
కానకవిమాత్రుఁ డెల్ల దొంగ యొతలంప.

చ॥ §ఇతరులమాట చెప్పఁగను నేటికి మాటికి సర్వసత్కవి
ప్రతతికి నోజ్జయై, పలుకుపల్కనఁ బుల్కనఁ జూచు శారదా
సతిగల కాళిదాసుఁడె విశారదమైన పురాణధోరణుల్
మతియుతులెల్ల మెచ్చఁగను మాటికొనెం దన కావ్యపద్ధతిన్

మ॥ ఇటులన్యోన్యసుభావముల్ గలియఁ బోకింపారు పాత్రంబు లె
ప్పటికే చుండవు చౌర్యమీయదని యెవ్వారేని నేకాలమం
దిటులం బల్కరు పల్కువారలరరే! యేతెంచియున్నారలి
ప్పటికిన్మీరలు, సంతసంబుగలిగెం బ్రాజ్ఞత్వము ప్పెంగెడిన్.

ఉ॥ నాకుజమాని వ్యాసముని నాయకునింబలుకుంబడంతికి
న్నాకుకొమారులన్న నిదియూనుకొంతప్పుబలారెకల్పనం

హృదయముననుండుటచే నీయన సరస్వతికి మొదటిశిష్యుఁడనియు రెండవశిష్యుఁడనియు బ్రమసి వ్రాసియుండును. ఇట్లు వ్రాయుటకు మఱియొక కారణముఁగూడఁ గనుపట్టుచున్నది. “సంగీతమపి సాహిత్యం సరస్వత్యాః కుచద్వయమ్” అను శ్లోకపాదార్థమును దస్కరించి “ఏనాతికొకగుబ్బ గానశాస్త్రంబు రెండవగుబ్బ సాహితీడంబరంబు” అని మొదటిపాదమును వ్రాసి యట్లే రెండవపాదమునుగూడ వ్రాయఁగడంగి యొకయిల్లు సత్కపీశాననమనియు రెండవయిల్లు చతురాననానసమనియుఁ గ్రమభంగము గాకుండ నేనుడివెను, కాని చతురాననశబ్దముపై నానశబ్దము వేయుట చింత్యము. ఇంతియకాక బ్రహ్మదేవుని నాల్గుమోములందు సరస్వతి నివసించియున్నదని కవులు ఘోషించుచుండఁగా నాననంబని యేకవచనముఁ బ్రయోగించుట యప్రయుక్తము. జాత్యేకవచనము

---

* వ్యాసోచ్ఛిష్టం జగత్సర్వమ్. †నవసర్గగతే మాఘేనవశబ్దో నవిద్యతే. ‡ఉపమా కాళిదాసస్య. §అశ్వఘోష బుద్ధచరితము. చూ. అప్పాశాస్త్రి విద్యావాజస్పతి మాళవికాగ్నిమిత్రపీఠిక. చూ. అగ్నిపురాణము, శివపురాణము, రామాయణములు. చూ.

బేకనఁబట్టరాదనివహించితిరోకొక్కొ! ప్రతిజ్ఞ! నేఁటితో
మీకుఋణంబుతీఱెఁగవిమిత్రులు! మాయుఁడుమీవరాంగముల్

శా॥ ఔరా! యెంతటిదుర్వివాదములుస్వాహాంభావసంసూచ్యహాం
కారంబుల్ కవికోటికిచ్చెను వషట్కారంబులయ్యారె ధి
క్కారంబుల్ వరవాఙ్మయంబునకున్యక్కారంబులాహా! యలం
కారంబుల్ నయగారముల్ కడుఁ బ్రతీకారంబులుంగారముల్

ఉ॥ చాలవిచారణంబులును జర్చలు శోధనలుం బొనర్చి "ముం
గాల"పదంబుపొంతఁగల "కాఱను" ధాతువుదుష్టమంచు నాఁ
జాలదు, లేదుమీరెటులొసంధిలఁ జేసినసాహచర్యమీ
యేలలఁబాడనేమియగు నేవజనింపదె యావత్రావిన౯

ఉ॥ *సీసమునందుఁ బాదముల శేషములొక్కవిధానఁజెప్పన
భ్యాసితశిక్ష లేదనుట వాదముకోసము నొప్పుకొందమీ
దోసముపూర్వపుంగవుల దోసమువారలకిట్టిదోసముం
దోసముచేసెఁగన్గొనుఁడి తొల్లిటికైసరికబ్బపుంగముల్

నుటయుం బోలదు. బ్రహ్మకు నాల్గుమోములుగలవని యెఱుంగనివారలైన సమన్వయిం చుకొందురనుటకునుజతురాననశబ్దము నాల్గుమోములుగలవాఁడని మేలుకొలుపుచున్నది. ఇట్లు క్రమభంగముగాకుండ వ్రాయుటకే వాల్మీకి మొదటిశిష్యుఁడనియు వ్యాసుఁడు రెండవశిష్యుఁడనియు నుడువుట. తుదకు విసుగుఁజెంది నాల్గవపాదము నెట్లయినఁబూ ర్తిఁజేయుట నెంచి యందుఁ గ్రమభంగమునకొప్పుకొనిరి. ఈరీతి నీగ్రంథమునఁ బలుతా వుల మొదటిపాదముతో సరియైనపాదములు నుడువలేమిఁ గ్రమభంగము చూపట్టుచు న్నది.

సీ॥ ముంగాల సింగారముంగా(ర) మేలుబంగారు రంగారు లంగాధరించి
దబ్బకాయలఁజూచి యబ్బగారనిబిల్చి గబ్బిగుబ్బలఁగంచు కమ్మఁదొడిగి

మూఁడు నాలుగుపాదములు నిట్లేచెడినవి. మఱియు మొదటిపాదమునందు ముంగాల శబ్ద సాహచర్యమునఁ గాఱుధాతువు విపరీతార్థప్రదమై యేవపుట్టించుచున్నది.

*పాండురంగ మాహాత్మ్యము. చూ.

ఉ॥ అంబుజసూతిగేహిని దయంచొరలుంగద నొక్కచోసయ
త్నంబుగఁగొంత, పైనియతనంబును జేసిన దానితోడసా
మ్యంబుగనుండఁబోవదనియందఱు సత్కవులొప్పికొంద్రుదై
వంబును మానుషంబు నిఱువాగునుఁబోల్పవె యింతభేదముల్

చ॥ యతనము లేక యొక్కొకట నగ్గలమై పరువెత్తు ధార, పై
నతుకదయొంత కూర్చినను నట్టిటు మార్చినఁ గాని సుందరా
యితము ఝపాఱునట్టియల యేఱులవంకలు వానిడొంకల
ద్భుతమగురీతినందమునఁ బోల్చునె? కృత్రిమపుందరంగిణుల్

చ॥ రసముగఁ జెప్పుచుందు కవిరాజులు శబ్దములందుడంబరం
బెసఁగఁగఁ జేయనీకొనర కృత్రిమమైచను దెంచు శబ్దపుం
బస యొయటన్నిలంబడును బైని ప్రయత్నము చేయకుంటచేఁ
బొసఁగును గొందఱేవపడఁ బోలఁగఁ బోలును గాక వారికిన్

చ॥ అహమిక జేసి యందఱను హాస్యము చేసెడి యట్టహాసమ
స్వహము నుదజ్ఞకోటికిని నక్కట! యేవను జేసెఁ బత్రికా
ప్రహసన మింత కెచ్చుకనఁ బట్టెడు దుస్థితియందుడించెదన్
బహుళతరానుభూతి మెయిఁ బట్టనియీసును వెళ్లఁగక్కుచున్

మఱియు:—

సీ॥ ఏతాదృశస్ఫీతి భూతివిఖ్యాతి విద్యాతిశయద్యోతి తాంతగునకు
సంస్కృతాంధ్రకవిత్వ సారస్యమారంద ధారామధుకరాయితశుభమతికిఁ
జెలువయామాత్య సంచితపుణ్యరాశికిఁ గామేశ్వరాంబికా గర్భమణికి.

ఇఁక మీరువ్రాసిన యంతర్నాటకమును ప్రతిహతము సేయ నీయట్టహాసమున కనుబంధముగా నొక ప్రహసన ముపక్రమింపఁబడుచున్నది.

పత్త్రికాప్రహసనము.

చ. యతిచెడకుండఁ; బ్రాసముల నట్టిటు గూర్చెదు వేళ నర్థసం
గతి చెడకుండ; భావములఁ గల్పనఁజేసెదునష్ఠు లోకస

ఉ॥ అక్కట! యేరొ వ్రాసిరని యట్టివిధానముగాఁగ, నందులోఁ
జెక్కు చెమర్పకుండఁగను జెన్నటి వ్రాఁతలు వ్రాసినారలీ
కక్కినకూఁటినిందినఁగఁ గట్టిన గుడ్డను గట్టి, నేటికిన్
"మక్కికిమక్కి"యన్నటులు మార్పఁగ నేటికి మాయ లేటికిన్.

సీ॥ అతిగణ్యమైన విద్యావంశముం బుర
స్కరణముచేసి సోదరులుమీరు
ఒకకొంచెమేనిను ప్పికొనిన నొప్పికో
కుండియున్నను సతీర్థ్యులరుమీరు
సాప్తపదీనంబు సఖ్యంబనంగ స
మీహితులైన స్నేహితులుమీరు
కవితపత్రికకుఁ బ్రాకట్యముంగాని తేరఁ
గలిగిన దర్బారుకవులుమీర

గీ॥ లగుట నింతగ వ్రాయఁగా నవసరమ్మె
యెవ్వఁడోయిటుమాదున్న యీనినదన కాని
నదియుఁగూడ విచారింపకచ్చువేయు
నట్టివారలెయైనచో నవసరము.

ఉ॥ పత్రికయన్నఁ బాడరె నపాత్రపువ్యాసములెన్నియేనిఁ దా
మాత్రము నెల్లమోయుటనుమాటటులుండఁగ నెల్లవేళ స
ర్వత్రయనేకరూపములవారిగఁ బొందియు వ్యాప్తిఁ జేయు, దు
ర్గాత్రత నొప్పు హాస్యకరులై వడిదౌష్ట్యముకావడించుచున్.

ఉ॥ "పత్రికలందగన్న దుపువారె జగమ్మును నడ్పునట్టిసా
ప్రాత్రముకొందువార"నికరంబునుమీరు గ్రహించియున్నచో.

స్మృతిచెడకుండఁ; బండితులు మాఱనకుండ; సహావధానులై
కృతులొనరించి మించెదు కవీంద్రులకున్ యశముబ్బఁగా వృతన్.
(నాంద్యంతమున)

కృత్రిమమిట్లుచేయర యకించినతక్ బెడఁబాపికోలుకై
నెత్తును నన్నముందినఁగ నేఁతురె దుష్పదకుంజవర్తులై.
ఉ॥ పాపముపత్రికాధిపులు వారొనరించునదేమియుండునే
దోపరబాధకై యెవరొయొక్కరుపంపినఁజూడఁబోరు ము
ద్రాపితమానదే శ్రుతివిధంబుగ మేటి ప్రమాణమానస
ద్రూపమహీపకాపశద సూఁపిత దుర్భరశాసనంబనక్.
చ॥ శకటికకేని డబ్బుకనఁజాలక వేసనున్యాయవాదిడాం
బిక మొనరించురీతిఁ బరకీర్తి నొకించుక లేక యెవ్వరే
నొకరెదొపంపనచ్చుపడనూల్కొనఁజేసెడి పత్రికాధిప
ప్రకరము "పోస్టు"వారి వ్యయపద్ధతి సుద్ధతిసేయుఁగాపుతక్.
సీ॥ శవగంధసంకులంబన్న నిరజకుదుష్ట
పత్రికకును భేదబాధలేదు
ముక్కుమూయించెడి మురుగుకాల్వకుదుష్ట
పత్రికకును భేదబాధలేదు
అపవాదపుట్టించు నపశదునకు దుష్ట
పత్రికకును భేదబాధలేదు
అటుడబ్బుగొనిమించు నపసాక్షికిందుష్ట
పత్రికకును భేదబాధలేదు
గీ॥ ఎవరివారని వారలునెత్తిపట్టి
లేనిపోనిప్రసంగమొంతేసెఁదాము

సూత్రధారుఁడు—(కలయఁజూచి సంతసముతో) ఆహా! నేటిసభకు విచ్చేసినవారందఱు బడిపిల్లలే. ఇట్టివిద్వాంసులయెదుట నాయాట బాగుగసాఁగును. (తెరవంకకుఁ దిరిగి) విదూషకా! యిటురమ్ము. (ప్రవేశించి)

విదూ—ఆహాహాహాహా!

సూత్ర—(కోపముతో) ఏమిటిది యీయట్టహాసము?

వ్రాయువ్రాయసకాండ్రఁ జేపట్టియాడు
పత్రికలఁజూచి యాదరంపడునెవండు?

ఉ॥ గ్రామ్యముపాడుజేయునని గందరగోళమె కాని పత్రికల్
గ్రామ్యపుబాస సైతమును గ్రంథముగ బాడునొనర్చునిట్టి దు
ష్కామ్యపుఁబత్రికల్ తమమొగంబు తెఱంగు నెఱింగి యౌర! నీ
రమ్యముగాఁగ దూఱునఁట రాజితకీర్తుల సత్కవీశులన్.

శా॥ సామాన్యంబుగఁ బత్రికాధిపతులీషత్పాండితింబొందియాం
గ్లోమర్యాదనుగూడ నేర్చుటను నీగోలల్ తటస్థించు నీ
స్వామ్ముల్ పూర్ణపుఁబాండితింగనివిమర్శంబుల్ పొనర్పంగ నీ
వ్యామోహంబునశించుఁ గాదనర యాపైనెవ్వరేనిన్ బుధుల్.

ఉ॥ పీలునుజాలులేని యవివేకులు వ్రాసినవ్రాఁత లెల్ల నీ
మూలమునంజగమ్ములను మోసముజేసెను వావదూకులున్
శీలవద్రగణ్యులయి చెన్నలరారిరి పండితోత్తముల్
గేలియొనర్పఁగాఁబడిరి కీర్తిఁజెందిరి పండితబ్రువుల్

సీ॥ మందుమాకులయసామాన్యగుణంబులఁ
ప్రకటింపఁగలలోకవంచకులుగ
రంగురంగులుగఁ బత్రములందు బొమ్మలఁ
గీలించు నలయైంద్రజాలికులుగ
వెడనవ్వుపుట్టించు విషయంబులసతంబు
పాటవంబుగఁ గూర్చు నాటకులుగఁ

విదూ—(నవ్వుచు) అట్టహాస మిదివఱకేయైనది. ఇది ప్రహసనము.

సూత్ర—ఆలాగా? అట్లయిన నీప్రహసన మెవరినిగుఱించి?

విదూ—“అప్పా! యిది భూలోకమా?” యన్నట్లడుగుచుంటివే. నీవొనరించిన నాంది లోఁ దిరుపతి వేంకటకవులు గుంటూరులోఁ జేసిన కుంటువధానము నెత్తిపొడువలేదా?

దమకున్న జ్ఞానలేశమె గొప్పయనిమదిఁ
బరికింపఁగల బ్రహ్మబంధువులుగ
గీ॥ చేయఁగాఁబోకుఁడమ్మ మీచేతిమీఁద
మీయధిపతులవారికి మేలుఁగూర్పఁ
వ్రాయువ్రాయునకాంక్షవిడి వారివారిఁ
గలితమతులారా పత్రికాకాంతలారా!

ఉ॥ "ఆలుపతివ్రతాతిలకమై యశమందిన, భర్తకామిను
లోలుఁడునై యకీర్తికిసులోనగు, గేహినిబొంకులు బల్కునై
గేలియొనర్పఁగాఁబడియకీర్తికిలోఁగిన, భర్తనోకప
త్నీలలితుండునై "ననువిసిటియుదూరముమీహఁబ్రతికెల్!

సీ॥ బ్రహ్మసమాజవర్తనులయ్యు శాఖాభి
మానప్రవృత్తులమాన లేదు
శాఖాభిమానప్రశస్తిప్రసంగంబు
మానివేయుచునుండ మానలేదు
"క్రిందనేపడినను గెల్పునాదే"యను
న్యాయముల నింక విడువలేదు
పండితదూషణావ్యాసముల్ వ్రాయుట
మానుటసంగతికమానలేదు
గీ॥ మీయధిపతులు వారలో హాయిగాఁగ
నెల్లకాఁపురముంటిరో యెఱుఁగమమ్మ
మీయభిమానులతోను మేముమెచ్చనలదె
కలితమతులారా పత్రికాకాంతలారా!

సీ॥ తెలిసినచో యథార్థుల యథార్థములు స్ప
ష్టకరంబుచుఁ బ్రకటింపుఁడమ్మ

తెలియనిచో విమూఢుల దౌష్ట్యములనైనఁ
గొండొక ప్రకటింపకుండుఁడమ్మ

భూషించుచోఁదాను బోరగిలంబడు
మాదిరి మీకసమ్మతమెయమ్మ

తిట్టుచో మిగులనుద్రేకంబుపుట్టించు
మార్గమ్ముమీరలు మానుఁడమ్మ

గీ॥ లోకమునకెల్ల మీకునాలోకమిచ్చు
జ్ఞానచక్షువుకలిగెనుగాన మరలఁ
జెప్పనదియేమికలదు సుశీలలార!
కలితమతులార! పత్రికాకాంతలార!

సీ॥ "ఎడ్వరుటైజుమెంట్లు" ప్రకటించుట
పరమావధిగనెంచు ప్రాజ్ఞులార!

"కాలముల్"నిండింపఁజాలుటే పత్రికా
ధిపులలక్షణమను ధీరులార!

"టూలెట్టు"టుచుఁ బత్రాలలోఁ జాటికా
యలయంతవేయు పెద్దన్నలార!

"ఎడిటోరియలునందుఁ" జెడు వ్రాఁతలను వ్రాయ
సాహసించెడు మహాచతురులార!

గీ॥ పత్రికాకాంతలను వెలపడఁతుకలుగఁ
జేయనెంచకుఁడయ్యా! నారాయణ విట
దూషితలుకాంతలెప్పుడు త్రోవలోని
కరుగుదెంచనివిధముమీ రరయకుండ్రె?

సీ॥ వెలసె నేయొక్కఁ డాంధ్రులయందు బాలగం
గాధరునంత యగాధమూర్తి
పొడమె నేయాంధ్రుల పుడమియందు సురేంద్రు
నంతటికీరితి నలరువక్త
వెడలె నేత్రైలింగ విషయమందును లాల
మోహనునింబోలు స్ఫూర్తి~~మూర్త~~ యుతుఁడు
పొడసూపె నేయాంధ్ర భూఖండమందును
నరవిందునంతటి యలఘుమూర్తి

గీ॥ పుట్టెనేయప్పశాస్త్రిని బోలువాఁడు
పదిచూపింపుఁడొకని జేయెత్తివీఁడ
టంచుమనయాంధ్ర దేశమ్మునందు నెందు
నెందులకుఁ బత్రికల్ పుట్టియున్న వేలు?

గీ॥ ఉభయపక్షాభిమానంబు నెత్తిపట్టి
వ్రాసికొనివచ్చి వెట్టిగబూకరించి
కలఁతపెట్టెడు పత్రికాకులరవంబు
నోరుమూయించుతమలగుంటూరుసీమ

